№ 236 ՇԱԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 25

1908

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 25 № 236

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տելեֆօն № 253.

Հոկտեմբերի 22-ին, կարճատև ու ծանր հիւանդութիւնից յետոյ վախճանվեց

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԲԱՅԱՆԴՈՒՐԵԱՆԸ,

որի մասին խորին վշտով յայտնում է հանգուցեալի այրին՝ ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՍՕԼՕՄՕՆՕՎՆԱ ԲԱՅԱՆԴՈՒՐԵԱՆԸ.

Ամբիծքն ամէն օր ժամը 6½-ին, հանգուցեալի բնակարանում, Լերմօնտօվսկայա փող. սեփական տուն, № 3.

Յուղարկաւորութիւնը կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին դէպի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը: 2—1

«Գ. Յ. ԲԱՅԱՆԴՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ. ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ»
խորին վշտով յայտնում է իր ֆիրմայի գլխաւորի՝

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԲԱՅԱՆԴՈՒՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 22-ին:

Ամբիծքն ամէն օր, երեկոյեան ժամը 6½-ին, հանգուցեալի բնակարանում, Լերմօնտօվսկայա փող. սեփ. տ., № 3:

Յուղարկաւորութիւնը կիրակի, առաւօտեան ժամը 10-ին դէպի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը: 2—1

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

ԱՐՏԻՍՏԻԿ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Հայ Դերասանական Ընկերակց.

Երկուշաբթի, հոկտեմբերի 27-ին

Մասնակցութեամբ տ. Մայսուրեանի, պ. պ. Միրաղեանի և Սևումեանի

կը ներկայացնէ առաջին անգամ

ՄԱԿՍԻՄ ԳՕՐԿՈՒ յայտնի դրամը

ՅԱՏԱԿՈՒՄ

4 գործ.

Մասնակցում են. Օր. Ադամեան, տ. տ. Արաքս, Գուլազեան-Նօնիկեան, Մայսուրեան, Միլիքեան, Ցաամիկ, պ. պ. Աւետեան, Զարիֆեան, Թաշճեան, Թորոսեան, Մամիկոնեան, Միրաղեան, Յարութիւնեան, Սանթուրճեան, Սևումեան, Վանշիր և ուրիշները:

Սկիզբը երեկոյեան ուղիղ ժամը 8-ին:

Ռեժիսսոր՝ Ս. Քափանակեան

Հայոց Դրամատիկ Ընկերութիւն

2—1

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Մ. Գ. Դ-աճիէլ-Բէկ

Ընդունելութիւնը } Առաւօտեան 10—2 ժ.
Երեկոյեան 4—6 ժ.

Հասցէ՝ Ртищевская ул., № 7.

(Հ. Հ.) տ. 50—18

ԵՐԿԻՐԸ ԳՐԱՒԻՉ ԴԱՐՁՐԷՔ

I

Այն ժամանակ, երբ մենք զբաղված ենք Թիւրքահայ պանդուխտներին իրանց հայրենիքը վերադարձնելու հոգատարութեամբ, մենք ականատես ենք մեր իրականութեան մէջ և մի ուրիշ զուգընթաց շարժումի, այն է թէ ինչպէս Թիւրքահայ պանդուխտների նոր խմբեր գալիս են իրանց հայրենիքից մեր երկիրը՝ Կովկաս և գնում ուրիշ տեղեր:

Թէ պանդուխտների հայրենիք վերադառնալը և թէ հայրենիքից նոր պանդուխտների դէպի ուրիշ երկիրներ դիմելը—երկուսն էլ մեր ժամանակակից իրականութեան երևոյթներն են:

Խնդիր է ծագում, թէ ինչպէս պէտք է վերաբերվել այս երևոյթի միաժամանակ գոյութեան:

Իսկ այդ լուծելու համար պէտք է պարզել իւրեւի դրութիւնը և երևոյթների բնաւորութիւնը:

Եթէ քննութեան համար վերցնենք մի կողմից պանդխտութիւնը առհասարակ իբրև տնտեսական մի երևոյթ և միւս կողմից այն պանդխտութիւնը Թիւրքահայաստանից դէպի ուրիշ երկիրներ, որ տեղի ունէր վերջին 10—20 տարիների ընթացքում, կը տեսնենք, որ տարբերութիւն կայ նրանց բնաւորութիւնների մէջ և այն էլ շատ խոշոր տարբերութիւն:

Եւ մեր վերաբերմունքը դէպի պանդխտութեան այդ երկու արտայայտութիւնները միատեսակ չէ կարող լինել:

II

Եթէ Թիւրքահայերի պանդխտութիւնը կրում լինէր այն բնաւորութիւնը, ինչ որ ունի օրինակ գիւղացիների պանդխտութիւնը Ղարաբաղի, Սիւնիքի, Շիրակի, Նախիջևանի կողմերից դէպի Թիֆլիս, Բագու, Բաթում և ուրիշ տեղեր, այն ժամանակ մենք նրան կը նկատէինք իբրև սովորական կեանքի մի երևոյթ և կը քննէինք նրան իբրև տնտեսական կեանքի որոշ արտայայտութիւն:

Եւ ժամանակով, անշուշտ, այդպէս էլ լինելու է: Թիւրքահայը մշտապէս գնալ գալու է: Մէկը վերադառնալու է պանդխտութիւնից, միւսը ենելու պանդխտութեան ոչ թէ այն պատճառով, որ նրան ստիպում են այդ անել քաղաքական ճնշումները, այլ որովհետև այդպէս են թելադրում տնտեսական ազդեցութիւնները:

Եւ այն ժամանակ այդ պանդխտութեան մասին խորհրդածութիւնները և նրանց նպաստաւոր կամ աննպաստ ճանաչելը կը կրեն նոյն բնաւորութիւնը, ինչ որ ներկայումս տեղի ունի մեր երկրի պանդխտութեան վերաբերութեամբ:

Այդ խնդրի առիթով մեր գրականութեան մէջ երևացել են բազմաթիւ յօդուածներ և մեր մէջ կան տարբեր հայեցակէտերի ներկայացուցիչներ, որոնք պանդխտութեան դրական և բացասական կողմերի վերաբերութեամբ միատեսակ չեն գնահատում նրանց էութիւնը և նշանակութիւնը:

III

Թիւրքահայկական այն պանդխտութիւնը, որ տեղի ունեցաւ սոսկալի արհաւիրքների և կոտորածների ազդեցութեան տակ, պանդխտութիւն չէր, այլ փախուստ, գաղթ և աքսոր:

Թիւրքահայը ստիպված էր թողնել իր երկիրը, որովհետև երկրի հանգամանքները սպառնում էին նրա կեանքի, ստացուածքի և աշխատանքի ապահովութեանը: Նա փախչում, գաղթում էր յուսահատական վշտով այն երկրից, որտեղ նա ունէր տուն, օջախ, հող, ապրուստ: Նա հեռանում էր այնպիսի շրջաններից, որոնք կեանքի սովորական պայմանների օրով կարիք չունէին պանդխտութեան:

Եւ Թիւրքահայը փախաւ իր երկրից դէպի Կովկաս, Հարաւային Ռուսաստան, Բօլգարիա, Եգիպտոս, Ամերիկա և ուրիշ տեղեր, պահելով իր սրտում մի յոյս, որ ապագայում, երբ Թիւրքահայաստանի մէջ կը վերահաստատվի բարեկարգ և անդորր կեանք, նա նորից կը վերադառնայ իր մայր երկիրը շարունակելու իր տնտեսութիւնը և շէնացնելու իր հայրենիքը:

Դա պանդխտութիւն չէր սովորական մաքով, և այդ պատճառով Թիւրքահայերի այն վերադարձը, որ սկսվել է Թիւրքական սահմանադրութեան հաստատումից յետոյ, հանդէս է գալիս իբրև մերժվածների, հալածվածների, աքսորվածների և փախածների վերահաստատումն իրանց հայրենիքում:

Ա. Քալանթար

ԿԱԹՈՂ. ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

—

Երէկ, Բաթումի վրայով Թիֆլիս հասան Թիւրքիայից հետևեալ պատգամաւորները—1) Մելքոն Կիւրճեան, խմբագիր «Արևելք» լրագրի, Բալուի և Կիւղինայի (Քեօթահեա) թեմերից, 2) Աւշակ Զօպանեան, խմբագիր «Անահիտ» հանդէսի, Մուշի և Շաբին-Գարահիսարի թեմերից, 3) Յակոբ Աշոտ եպիսկոպոս և Ստեփան Թէլլեան՝ Կ. Պօլսի թեմից: Ընդամենը եկել են 26 պատգամաւոր, ուրեմն նախորդ եկածների հետ այժմ ունենք Թիւրքիայից հայ պատգամաւորներ մօտ 35 հոգի: Մանրամասն ցուցակը կը տանք յաջորդ անգամ:

—

Մեսրոպ քահանայ Մելեան ընտրվել է եկեղեցական պատգամաւոր Կեսարիայի և Բօզօատօյի թեմերից:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Հոկտեմբերի 18-ին, երեկոյեան, Պետերբուրգի դեսպանական շրջաններում լուր է տարածվել սուլթան Աբդիւլ-Համիդի կեանքի դէմ կատարված մահափորձի մասին: Հետևեալ մանրամասնութիւններն են հաղորդում: Առաւօտեան խոհանոցի ծառայողը յայտնել է պալատական պաշտօնեաներից մէկին, որ սուլթանի խոհանոցը բերված մթերքները իրան կասկածելի են թւում: Բժիշկներ են հրաւիրվում, որոնք, պալատականների ներկայութեամբ քննելով մսեղէնը, գտան, որ նրա վրա մկնդեղի նման ինչ-որ փոշիներ են թափված: Մսի պարէնի մի մասը բժիշկները տարել են քննելու, իսկ մնացեալը ոչնչացրել են:

Աջողվել է գտնել դաւադրութեան հետքը, որից երևում է, որ մասնակցողները մենակ Թիւրքերը չեն: Դեսպանական շրջաններում ենթադրում են, որ մահափորձը արված է երկրի ներսում բարենորոգումներ մտցնելու արտաքին քաղաքականութիւնը կանոնաւորելու քայլերի դէմ խոչընդոտներ ստեղծելու նպատակով: («Руль»)

—

Կ. Պօլիս, 17 հոկտեմբերի

«Frank. Zeit.» լրագրին հեռագրում են, որ երիտասարդ-Թիւրքերի շրջաններում սաստկանում է թշնամական վերաբերմունքը դէպի սուլթան Աբդիւլ-Համիդը: Աշկարա խօսում են նրան գահընկէց անելու հնարաւորութեան մասին: Այդ շրջաններում այն եզրակացութեան եկան, որ միայն այն ժամանակ կարելի է վերակազմել կայսրութիւնը նոր սկզբունքներով, երբ տեղի կունենայ վարչութեան փոփոխութիւնը և այդպիսով կը վերանայ այժմեան փոխադարձ անվստահութիւնը, չը նայելով Աբդուլ-Համիդի վստահացումներին, թէ ինքը վճռել է յարգել սահմանադրութիւնը: Եթէ,—ասում են երիտասարդ Թիւրքերը,—այդ պլանը դանդաղ է իրագործվում, ոչ առանց տատանումների, դրա պատճառն այն է, որ պէտք է վարչութեան փոփոխութիւնը կատարել առանց որևէ տատանումների:

—

Թէհրան, 23 հոկտեմբերի

Մօտ օրերս շահը Թաւրիզի ազգաբնակութիւնից մի հեռագիր ստացաւ, որով խնդրվում է ամնիստիա շնորհել Ատրպատականի բնակիչներին, որոնք շատ են յոգնել և ճնշվել անկարգութիւններից, և թոյլ տալ նրանց մասնակցել մէջլիսի ընտրութիւններին:

Ռուսաց և անգլիական դեսպանները Թաւրիզը շուտափոյթ խաղաղեցնելու նպատակով պաշտպանում են ատրպատականցիների խնդիրը շահի կառավարութեան առաջ: Դեսպանները մատնանշում են նաև, որ անհրաժեշտ է փութալ հրատարակելու նոր ընտրողական օրէնք, որպէսզի կարելի լինի ձեռնարկել մէջլիսի ընտրութիւններին, որի բացումը նշանակված է նոյեմբերի 1-ին: («Հ. Գ.»)

—

Թաւրիզ, 21 հոկտեմբերի

Ազգաբնակութիւնը դիմել է պետութիւնների ներկայացուցիչներին, մատնանշելով որ անհրաժեշտ է Ատրպատականում մտցնել ժամանակաւոր կառավարութիւն, որովհետև կենտրոնական իշխանութիւնը անընդունակ է պաշտպանելու կարգը այդ գաւառներում: Սաթթար-խանը կալանաւորել է երկու ռուսահպատակներ: («Б.»)

—

Պետերբուրգ, 21 հոկտեմբերի

Ռուսաստանը դիմումն կանի բոլոր պետութիւններին շրջաբերական նօտայով Մերձաւոր Արևելքի հարցի մասին: Ենթադրում են, որ այդ դիմումը կապ ունի միջազգային հարցի ծրագրի առիթով ծագած անաջողութեան հետ: («Б.»)

—

Լօնդօն, 20 հոկտեմբերի

«Standard» լրագիրը ասում է, որ, Վիլհէլմ կայսրի նամակների հրատարակումից յետոյ, Անգլիային մնում է յատկացնել 100 միլիօն ֆունտ ստերլինգ ծովային սպառազինութեան համար:

—

Բեռլին, 20 հոկտեմբերի

Մամուլը երկիւղ է յայտնում Անգլիայի և Թիւրքիայի միջև իբրև թէ կայացած գաղտնի յարձակողական և պաշտպանողական դաշինքի առիթով, գտնելով, որ նրա նպատակն է հակազդել աւստրո-գերմանական քաղաքականութեանը Բալկաններում:

(«Б.», «Кс.»)

—

Պետերբուրգում գտնվող սերբ պատուիրակները յայտնում են, որ եթէ կօնֆերենցիան խաբէ նրանց ակնկալութիւնները, կը սկսվի ապստամբութիւն բոլոր հարաւային սլաւօնների մէջ: («Руль»)

—

Սերբիայից և Չերնօգօրիայից ստացվող տեղեկութիւնները երկիւղ են ներշնչում Պետերբուրգի պաշտօնական շրջաններին խաղաղութիւնը պահպանելու մասին («Р.»)

—

Պարիզ, 23 հոկտեմբերի

Պիշօնը ընդունեց Չերնօգօրիայի դեսպան Պապօվիչին, որ պարզեց Չերնօգօրիայի տեսակէտը այժմեան ճգնաժամի մասին: Պապօվիչը մատնանիշ արաւ, որ այժմեան պայմաններում Սերբիան և Չերնօգօրիան հնարաւորութիւն չունեն զարգանալ տնտեսապէս: Չերնօգօրցիները յոյս են տածում, որ Եւրոպան ուշի ուշով կը ծանօթանայ նրանց օրինական պահանջների հետ և կընդունէ, որ նրանք իրաւունք ունեն ապրելու: («Հ. Գ.»)

—

Տրիէստից հաղորդում են, որ 9-րդ գունդը, որը բաղկացած է սերբերից ու բօսնիացիներից, ապստամբել է. զինւորները յայտնում են, որ Բօսնիայում ապստամբութիւն ծագելու դէպքում նրանք չեն գնայ իրանց եղբայրների դէմ: Այդ խլրտումները սկսել են տարածվել ամբողջ զօրաբանակի մէջ, որի մասին զօրքի հրամանատարը արդէն հաղորդել է զինւորական մինիստր բարօն Շէնայխին:

(«Б. В.»)

—

Աւստրիական մամուլը յիշեցնում է Գերմանիային, որ նա պարտաւոր է Աւստրիային մատուցանել նոյնպիսի ծառայութիւն, որպիսին ինքը մատուցեց Գերմանիային ալժեզիրասեան կօնֆերենցիայի ժամանակ, այսինքն աջակցել Աւստրիային պաշտպանելու իր շահերը Բալկանեան թերակղզու վրա և լուծելու այժմ Ռուսաստանի հետ ծագող իր վէճը: («Б. В.»)

—

Բօսնիայի կաթօլիկ խօրվաթների «Nrvatski Dnevnik» օրգանը, աւստրօ-ունգարական մի յայտնի դիպլօմատի խօսքերի հիման վրա, հաղորդում է, որ սերբիական զինուորական մինիստրը, սկուպշչինայից 16 միլիօն դինար կրեդիտ խնդրելով, պատճառաբանել է այդ նրանով, որ Սերբիայի զինուորական դրութիւնը անյուսալի չէ: Աւստրօ-Ունգարիան չէ կարող ներկայ հանգամանքներում իր բոլոր զինուորական ոյժերը ուղղել Սերբիայի դէմ: Նա Սերբիայի ու Չերնօգօրիայի միացեալ ոյժերի դէմ հնարաւորութիւն ունի հանելու ոչ աւելի քան 300,000 զօրք: Մինչդեռ միայն Սերբիան ներկայ մօմենտում ունի 250,000 հոգուց բաղկացած մի զօրաբանակ: Զինուորական մինիստրը հնարաւոր է համարում նոյնպէս, որ Բօսնիայում և Հերցեգօվինայում ժողովրդական ապստամբութիւն սկսվի, որը վճռական նշանակութիւն կարող է ունենալ պատերազմի մէջ: Սերբերը կարող են օգնութիւն յուսալ նաև Նօվօ-Բազարի սանջակի կողմերից և Ալբանիայից, ուր ապրում են մեծ թւով ցեղակիցներ, որոնք նոյնպէս զէնքի կը դիմեն պատերազմ յայտարարելու դէպքում:

(«Б. В.»)

—

Բ. Դրանը Սերբիայի ներկայացուցչի կողմից յանձնված յիշատակագրի մէջ՝ վերջինս առաջարկում է Թիւրքիային Բօսնիան յայտարարել օսմանեան ինքնավար մի գաւառ և խորհուրդ է տալիս պաշտպանողական դաշինք կապել Ռուսաստանի հետ, գտնելով որ այդ դաշինքը վերջ կը տար աւստրիական ազդեցութեանը Բալկաններում: Իր կողմից Սերբիան պարտաւորվում է անմիջապէս վերջ տալ Մակեդօնիայում շարունակվող ագիտացիային: («Бирж. В.»)

—

Պարիզ, 23 հոկտեմբերի

Կլէմանսօն ընդունեց Միլօվանօվիչին: Միլօվանօվիչի հետ տեսակցելու առիթով Կլէմանսօն յայտնեց. «Միլօվանօվիչի ինձ արած յայտարարութիւնները ներշնչված էին շնորհակալութեան և արժանապատւութեան զգացմունքներով: Նրա վստահացումները միանգամայն ցրում են այն երկիւղները, որոնք կարելի է տածել Սերբիայի վերաբերութեամբ»: («Հ. Գ.»)

—

Մօսկվայում Ցետինէից ստացվել է հետևեալ հեռագիրը. «Բօսնիայի սահմանագլխի բարձրութիւնների վրա դրված են թնդանօթներ: Չերնօգօրիայի ամբողջ ազգաբնակութիւնը ոտից մինչև գլուխ զինված է: Ամէն զինւոր ստացել է 500 փամփուշտ: Ասում են, որ Ամերիկայից ուղարկվել են բազմաթիւ կամաւորներ: Ժամ առ ժամ սպասվում է պատերազմի յայտարարմանը»: («Н. Р.»)

—

Բէլգրադ, 23 հոկտեմբերի

Սկուպշչինայի պրեզիդիումը հրատարակել է հետևեալ հաղորդագրութիւնը.

«Սկուպշչինան հոկտեմբերի 21-ի և 22-ի դռնփակ նիստերում լսեց կառավարութեան հաղորդագրութիւնը երկրի դրութեան մասին, պատգամաւորների հարցապնդումները, նաև կառավարութեան պատասխանը վերջիններին: Լսելով հաղորդագրութիւնը, սկուպշչինան գոհունակութեամբ ընդունեց ի տեղեկութիւն, որ Սերբիան ծանր դրութեան պատճառով ձեռք է առել այն ամէն միջոցները, որոնք անհրաժեշտ են սերբերի շահերի եռանդուն պաշտպանութեան համար և որ Սերբիան առաջվայ նման կորեկտ դրութիւն կը պահպանէ և կը կատարէ իր միջազգային պարտականութիւնները: Ուշադրութեան առնելով, որ Եւրոպայի հասարակական կարծիքը վերին

ատրճանի նպաստաւոր է դէպի Սերբիան, ինչպէս բարեացակամ են մեծ պետութիւնների արդարադատութեան զգացմունքները դէպի նա, մենք հնարաւորութիւն ունենք Սերբիայի պահանջներին արդար բաւարարութիւն սպասել։ Սերբիան կը սպասէ, չը խախտելով խաղաղութիւնը, կոնֆերենցիայի գումարմանը և նրա վճիռներին»։ («Հ. Գ.»)

—

Եկկարտաուս, 23 նոյեմբերի

Երէկ, կէսօրվայ ժամը 4-ին, Վիլհէլմ կայսրը հասաւ Զիբինբրուն կայարանը, ուր նրան ընդունեց արքիդուքս Ֆրանց-Ֆէրդինանդը։ Կայսրը և արքիդուքսը աւտոմօբիլով գնացին Եկկարտաուս ամրոցը. ամբողջ ճանապարհին ազգաբնակութիւնը ցնծագին ողջունում էր նրանց։ Ընթրիքից յետոյ կայսրը գնաց հանգստանալու։

(«Հ. Գ.»)

—

Վիեննա, 23 նոյեմբերի

Ի պատիւ յունական թագաւորի արված պաշտօնական ճաշի ժամանակ Ֆրանց-Յովսէփը առաջարկած կենացով անկեղծ ուրախութիւն յայտնեց թագաւորի այցելութեան առիթով։ Յիշելով երկու թագաւորական տների և պետութիւնների բարեկամական յարաբերութիւնների մասին, կայսրը առաջարկեց թագաւորական զոյգի և արքայական տան կենացը։ Թագաւորը շնորհակալութիւն արեց կայսրի սրտագին շնորհաւորութիւնների և իղձերի համար և խմեց իր կողմից կայսրի և կայսերական տան, պետութեան փառքի և բարգաւաճման կենացը։

(«Հ. Գ.»)

—

Վիեննա, 23 նոյեմբերի

«Cor. Bureau»-ն հաղորդում է, որ այն լուրը, երբ դանուբեան նաւատխումբը Պետրօվօ-Ռատինայից պէտք է Զէմլին դիմէ, որպէսզի այնտեղ շարունակէ զինուորական վարժութիւնները, ինչպէս յայտնում են հեղինակաւոր աղբիւրներից, բոլորովին անհիմն է։

(«Հ. Գ.»)

—

Բեռլին, 23 նոյեմբերի

Բէյխստագի սենեօրների կաբինէտը որոշեց այժմեան քաղաքական դրութեան մասին վիճաբանութիւնները սկսել երկուշաբթի կամ երեքշաբթի օրը։ («Հ. Գ.»)

—

Կահիրէ, 23 նոյեմբերի

Ջէդդայում աւստրիական շոգերին բոյկոտ են արել։ Ապրանքը կրկին յետ են ուղարկել Ադէն։ («Հ. Գ.»)

—

Վիեննա, 23 նոյեմբերի

«Köl. Zeit.»-ին հեռագրում են Բեռլինից, որ այնտեղ, գործի տեսակէտից, ցաւ են յայտնում այն դրութեան մասին, որպիսին գրաւել է ֆրանսիական մամուլը Կազաբլանկի միջադէպի առիթով, որովհետև Գերմանիայի կողմից լուրջ մտադրութիւն կայ՝ միջադէպին վերջ դնել խաղաղ միջոցով։ Գերմանական պաշտօնական շրջաններում խօսում են, որ լրագրութեան բոլոր տեղեկութիւնները այդ միջադէպի մասին չափազանցված են. գերմանական կառավարութիւնը պահանջում է սոսկ յայտարարութիւն այն մասին, որ ֆրանսիական կառավարութիւնը ցաւ է յայտնում այն առիթով, որ ֆրանսիական զինուորական իշխանութիւնները միջամտել են գերմանական հիւպատոսի գործունէութեան շրջանին Կազաբլանկում։ Այս պահանջի մէջ, գերմանական պաշտօնական շրջանների կարծիքով, բնաւ ոչինչ անտօր և Ֆրանսիայի ինքնասիրութեան համար վիրաւորական բան չը կայ։ Այս պահանջը միանգամայն համակերպ է այն սովորութեան, որ ընդունված է նմանօրինակ դէպքերում։ («Հ. Գ.»)

—

Պարիզ, 17 նոյեմբերի

Հետաքրքրական խօսակցութեան առարկայ է այստեղ Վիլհէլմ կայսրի խօսակցութիւնը անգլիական նախկին դիպլօմատի հետ։ Այստեղի դիպլօմատիական շրջաններում համարում են, որ ներկայումս կոնֆերենցիա գումարելու շանսերը աւելի պակաս են, քան առաջ։ Ազդեցիկ օրգաններից շատերը բաց-աչկարա այն կարծիքն են յայտնում, որ Ռուսաստանը, ներկայումս անպատրաստ պատերազմի համար, պէտք է հաշտվի այն կատարված փաստերի հետ, որ Աւստրօ-Ունգարիան մատուցեց ամբողջ Եւրոպային։

(«Б. В.»)

—

Պարիզ, 23 նոյեմբերի

Ելիսեան պալատում, մինիստրների խորհրդի նիստում, Պիշօնը հաղորդեց մի քանի տեղեկութիւններ արտաքին քաղաքականութեան մասին և ի միջի այլոց շօշափեց Կազաբլանկի միջադէպի վերաբերութեամբ ֆրանս-գերմանական բանակցութիւնների հարցը։

Մինիստրների խորհուրդը միաձայն ընդունեց, որ Ֆրանսիայի համար անհնար է ընդունել գերմանական հայեցակէտը։

Քաղաքական շրջաններում չեն հաւատում, որ հնարաւոր լինի այդ միջադէպից նորանոր բարդութիւններ առաջ բերել, և յոյս են յայտնում, որ եթէ Գերմանիան գործէ նոյնօրինակ խաղաղասիրական ոգով, ինչպէս Ֆրանսիան, այն դէպքում կարելի է համաձայնութեան գալ այն յայտարարութեան վերաբերութեամբ, որով երկու պետութիւնները ցաւակցութիւն կը յայտնեն միջադէպի առիթով և կը համաձայնեն միջնորդ դատարան հաստատելու, սակայն այս հանգամանքը կը ներկայանայ միակ հնարաւոր զիջումը Ֆրանսիայի համար,— և Ֆրանսիայի՝ իր օֆիցէրներին և զինուորներին սատելու համար վերջնական է համարում։ («Հ. Գ.»)

—

Ռուսիկանական դեպարտամենտը առաջարկել է նահանգապետներին այսուհետև նոր թոյլտուութիւններ չը տալ գիւղերում և աւաններում հրապարակական գրադարաններ բանալու նպատակով։ («Руль»)

ՆԱՄԱԿ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 3 նոյեմբերի

Երկու շաբաթից ի վեր է Կ. Պօլիսը մի առանձին իրարանցման և տագնապի մէջ է։ Ազատագրական շարժման ուրախ-ոգևորութիւններին, խանդավառ ցոյցերին փոխարինել են՝ ծանր մտահոգութիւններ, յուսահատ բացագանչութիւններ, յետադիմական համախմբումներ և ցոյցեր։ Բուլղարիայի անկախութեան հռչակումը և Բօսնիա-Հերցեգովինայի վերջնական սեփականութիւնը Աւստրօ-Ունգարիայի կողմից՝ պատականներին մեծ մտատանջութիւն պատճառելուց զատ՝ բէակցիօներներին էլ միջոցներ է տուել արտայայտվելու։ Պէտք է խոստովանած սակայն, որ ժէօն-Թուրքերը շատ աչալուրջ կերպով նրբին խաղաղութեան վրա հսկելուց զատ՝ դիւանագիտական լուրջ միջոցներ են ձեռք առել՝ առանց արիւնահոսութեան, առանց պատերազմի իրանց իրաւունքները պաշտպանելու եւրօպական դիւանագիտութեան առաջ։

Երկու շաբաթից ի վեր տասնեակ հազարանոց ամբոխը քաղաքիս մէջ թափօրներ և ցոյցեր է կազմում։ Շարունակ 5,000—10,000-անոց թափօր անցնելով Ոսկեղջիւրի կամուրջից դիմում է եւրօպական դեսպանատները։ Համակրական ցոյցեր եղան անգլիացոց, ֆրանսիացոց, ռուսաց և յունաց դեսպանատների առաջ։ Ամեն կողմից «Կեցցէ Անգլիա» աղաղակներ են լսվում։ Անգլիացիների կուրսը իր բարձրութեան գագաթնակէտին է հասել։ Անգլիայի խիստ վերաբերումը դէպի Բօլգարիան՝ եկաւ ապացուցանելու, որ թիւրքերը վերջին տարիներս Գերմանիայի գիրկը նետվելով՝ քաղաքական ծրպիսի մեծ սխալ են գործել։ Ցոյց, զայրոյթ, աղմուկ, թափօր,—բայց և այնպէս բօլգարական պօրծակատարի բնակարանի վրա խաղաղ կերպով ծածանվում է Նորածիլ Բօլգարիայի արքայական դրօշակը։ Թող դիպլօմատիական բանակցութիւնները շարունակվեն, փաստը այն է, որ նա ծածանվում է...

***

Րէակցիօնէրներն, օգտվելով ներկայ խառնակ դրութիւնից, աշխատում են մտքերը պղտորել և Բօլգարիայի անկախութեան առիթով կազմված թափօրներն ու ցոյցերը շահագործել յօգուտ իրանց ձգտումների։ Անցեալ մեծ ցոյցերի թափօրից սօֆթաների և մօլլաների մի խումբ բաժանվելով, զանազան րէակցիօն բացագանչութիւններով «մենք անտէր ենք, անհովիւ ոչխարներ ենք» աղաղակներով, դիմում է Ելդըզ-Քիօշկ։ Կանաչ և կարմիր դրօշակները ծածանելով, սօֆթաներն ու մօլլաները բարկրում են զանազան բացագանչութիւններ անել, մինչև սուլթանը դուրս է գալիս պատշգամի առաջ։ Ամբոխի ներկայացուցիչ հօջան դիմում է սուլթանին և պահանջում՝ վերջ տալ հակառակ զօրանին մի շարք նորաձեւ երևոյթներին, փակել ազատական կլուբները, արգելել կանանց երեսները բաց դուրս գալ փողոց և այլն։ Սուլթանը, ի հարկէ, նրանց խոստումներով արձակել է։

***

Յոյն կառավարութիւնը յայտնել է Թիւրք դեսպանին, որ՝ իրանք պատրաստ են առանց վարձատրութեան յունական զօրքն ու նաւատորմիղը դնել թիւրքաց տրամադրութեան տակ, եթէ թիւրք-բօլգարական պատերազմ ծագելու լինի։ Այս երբեք զարմանալի չէ... Սակայն Թիւրք թերթերը մի անհաւատալի լուր էլ են տալիս, որ և զարմանալի է, և ծիծաղելի։ Իբր թէ՝ Հայ Յեղ. Դաշնակցութիւնն էլ յայտնել է թիւրքերին, թէ՝ իրանք, թիւրք-բօլգարական պատերազմի դէպքում, պատրաստ են երկու միլիօն ոսկի և քառասուն հազար հայ զինուորներ դնել Թիւրքիայի տրամադրութեան տակ։ Թէև մենք գիտենք այդ սենսացիօն լուրի մտացածին լինելը, բայց և այնպէս բօլգարները հալած իւղի տեղ ընդունելով՝ չափազանց վրդովված են, գտնելով դրա մէջ չափազանց երախտամոռութիւն, արհաւիրքների օրերում իրանց դէպ հայերը ցոյց տուած սրտակցական համակրանքի մէջ։

Մար.

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԴԱՏԱՎՃԻՌԸ

—

Կ. Պօլսից ստացված նորագոյն տեղեկութիւնը գալիս է հաստատելու, որ Օրմանեան սրբազանը պաշտօնանկ է ճանաչված երեսփոխանական ժողովի կողմից։ Ուրբաթ՝ հոկտեմբերի 17-ին կայացած ժողովում հանդէս է հանվել սրբազան Օրմանեանի հրաժարականը պատրիարքական աթոռից. ժողովը մերժել է կարդալու նրա հրաժարականը, ճանաչելով և յայտարարելով նրան պաշտօնանկ եղած ազգի կամքով։ Այլ և առաջարկվել է պարսաւանաց քուէ տալ նրա վարած պաշտօնավարութեան առիթով։ Ժողովի և ժողովրդի տրամադրութիւնը, ինչպէս վկայեցին ականատես երեսփոխաններից երկուսը, դրամական կոլորդուածների սուլխօսերը ամենից աննշան տեղն են բռնում, և եթէ նոյնիսկ այդ կոլորդուածները եղած էլ լինեն, պատրաստ են շատ մեծ յանցանք չը համարել՝ հանդէպ այն իրաւական ու բարոյական զեղծումների, որ առանձնայատուկ հոգին ու շունչն էին կազմել Օրմանեան սրբազանի պատրիարքութեան։

Այժմ նրա երդուեալ պաշտպանները և մասնաւոր փաստաբանները եթէ դարձեալ շարունակեն գրուատելու նրան և շարունակել առաջ քշելու հայրապետական բարձրագոյն ատրճանի նրա թեկնածութիւնը՝ իրանց ձեռքով ստորագրած կը լինեն իրանց բարոյականի վկայականը։

Սրբազան Օրմանեան ազգի կամքով, երեսփոխանական ժողովի վճռով պաշտօնանկ է հրատարակված և դատի ներքոյ դրված։ Քննութիւնը և դատաստանը քանի որ չեն տուել իրանց վերջին խօսքը, սրբազան Օրմանեանի անունը չէ կարող տրվել և ոչ մի նոյնիսկ սովորական պաշտօնի համար։

**

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Ղ ա զ ա խ, 22 նոյեմբերի

Ղազախի գաւառի բ. մասի գործակալութեան մէջ համարեա ոչ մի կանօնաւոր դպրոց չը կայ։ Ժողովուրդը տգիտութեան մէջ խարխափում է. ոչ ոք ուշք չէ դարձնում այս հանգամանքի վրա. դրա համար էլ ժողովուրդը տարէց-տարի փոխանակ առաջ գնալու յետ է ընկնում։

Շրջանիս մէջ կան բաւականին մեծ գիւղեր, որոնք, եթէ ցանկանային, կարող էին պահել մի-մի միդասեան կանօնաւոր դպրոց, որով մատաղ սերունդը ազատած կը լինէին կոյրանալուց։ Այդ գիւղերից մէկն է և Ղօշխօթան գիւղը, որը բաղկացած է մօտաւորապէս 170 տնից. դա ևս զուրկ է դպրոցից. թէև տարիների ընթացքում այստեղ տարրական գրագիտութիւն տարածելու համար տեղիս քահանան (ճեմարանի 6-րդ դասարանն աւարտած) ձմեռվայ ամիսները պարապում էր երեխաների հետ գրեթէ ձրի, բայց այսօր այդ էլ չը կայ։ Գիւղը նիւթապէս յետ է ընկած, այնպէս որ գիւղացու տնտեսութիւնը տարէ-ցտարի քայքայվում է. թէև գիւղում կան հարուստներ, որոնք եթէ ուզեն՝ կարող են հէնց իրանք պահել դպրոցը, առանց խեղճ դասակարգի օգնութեան, բայց նրանք էլ գիւղացուն աւելի են հարստահարում, աշխատում են իրանց գրպանը աւելի ծծել։

Վաչխառուները վերջերս տհնդային գործունէութիւն են ցոյց տալիս՝ յօգուտ իրանց գրպանի խեղճ գիւղացուն մաշկելով։

Մախաթ

—

Շ ա ղ ա տ (Սիսիան), 20 նոյեմ.

Շաղատ գիւղը և շրջանիս գիւղերը բաւական ցուրտ սերմեցին. սեպտեմբեր ամիսը լաւ անձրևային եղաւ. կարծես ժողովրդի դէմքին ժպիտի նշոյլներ են երևում. կանաչները շատ լաւ են, հողի երեսը ծածկել են։ Ամսիս 15-ին սկսեց ձիւն գալ, որ տևեց երկու օր։ Գիւղում կայ փորլուծ կոչված հիւանդութիւն. մի քանի մարդկային զոհեր է խլել։ Բժիշկների օգնութիւնից շատ զուրկ ենք։ Դիմում ենք մեր մօտակայ Գօրիսը և խնդրում ենք բժիշկ, ուղարկվում է ֆէլդշէր։

Եղիա Գիւրջեանց

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՇԻՒԸ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ԺՈՂՈՎԸ

—

«Մշակի» մէջ մենք արդէն պարզ և որոշ փաստերի հիման վրա ապացուցինք, որ հոկտեմբերի 7-ին Թիֆլիսում գումարված պատուիրակների ժողովը իրան յատկացրեց ուղղորդապատօրական դեր, մտնելով այնպիսի հարցերի քննութեան մէջ, որոնք ամենևին չէին վերաբերում նրա ձեռնհասութեան և որոնց համար թեմի ժողովուրդը ոչ մի լիազօրութիւն և իրաւունք չէին տուել այդ պատուիրակներին։

Թէ, արդարև, այդ ժողովը ամենաշատը իրաւունք ունէր միայն 6 հոգաբարձուներ ընտրել, թէ, արդարև, նա թեմական ժողով չէր կարող համարվել ոչ իրաւաբանական, ոչ բարոյական տեսակէտից, դա այնքան պարզ էր, որ իրանք «Թայֆայական պատուիրակներն անգամ ստիպված էին խոստովանել, բայց արդարացնելով իրանց վարմունքը զանազան սոփեստութիւններով, թէ, իբր դժուար է թեմական ժողով գումարելը, և այլն, և այլն։ Վերջապէս, եթէ նպատակ լինի արդարութիւնը երևան հանել, շատ հեշտ է այսօր ևս ստուգել այդ իրողութիւնը, դիմելով իրաւադէտների ժողովին և նրանց կարծիքը հարցնելով։ Ուղղորդապատօրութեան քիչ չը նպաստեցին, ի հարկէ, տեղապահ Սուրէնեան արքեպիսկոպոսը՝ իր ապօրէն կարգադրութեամբ՝ և Թիֆլիսի թեմի առաջնորդը, որ անկարող հանդիսացաւ պաշտպանել իր իրաւունքները և բռնեց այդ խնդրում առձասարակ տարօրամ, երկդիմի դեր, զուցէ չը կամենալով գրգռել սադիրին...։

Ինչպէս գիտենք, պատուիրակների ընդհանուր թիւն էր 87։ Դրանցից սկզբում ժողովի էին եկել միայն 62-ը։ Պէտք է ընդունել, որ բացակաների մէջ քիչ չէին եղել պատուիրակ Աբէլ ք. Սուքիասեանի նման անձինք, որոնք իրանց իրաւունք չէին համարել լինել պատուիրակ և աւանտիւրիստի դեր կատարել, չունենալով ժողովրդից որևէ լիազօրութիւն։ Ուրեմն 25 պատուիրակ բացակայել են։ Իսկ վերջին օրը, երբ իսկապէս ժողովը զբաղվել է հաշիւների քննութեամբ և ընտրութիւններով, ներկայ են եղել միայն 42 պատուիրակներ և ընտրութիւնները կատարվել են առ առաւելն 35 քուէների մեծամասնութեամբ, (բացի մի հոգուց, պ. Տիգրանեանից, որ ստացել է 40 ձայն)։ Վերջին քուէն եղել է 24—35։ Ուրեմն, Եղիշէ Թոփչեան, որ ընտրվել է 34 ձայնով, և Ռաշմաճեան, որ ընտրվել է 24 ձայնով, եթէ, իսկապէս, լաւ կշռադատենք, չեն կարող համարվել ընտրված նոյնիսկ թեմի պատուիրակների (87) կէս ձայներով. հետևաբար նրանք բարոյապէս իրաւունք չունեն համարել իրանց ներկայացուցիչ թեմի ժողովրդի, քանի որ թեմի կամքը արտայայտող 87 ձայներից ստացել են միայն 34 և 24 ձայն։ Նոյնը և միւսները, որոնցից ոչ ոք դարձեալ բոլոր ձայների կէսը չէ ստացել։ Դեռ չենք խօսում այն մեծ ապօրէնութեան մասին, որ երկու տարի լիազօրութիւն ունեցող պատուիրակները դպրոցի շէնքին փաթթեցին 4 տարով նոր հոգաբարձուներ և 4 տարի ժամանակամիջոցը դարձրին 6 տարի։

Ուղղորդապատօրական ժողովի արդիւնքն եղել է. 1) հաստատել է հոգաբարձութեան երկամեայ հաշիւը, հաւանութիւն տալով նրա գործունէութեան և հաշւին. 2) վերընտրել է նախկին հոգաբարձուներից Թոփչեանին, Տիգրանեանին և Կաճկաճեանին, իսկ նոր ընտրել է Յ. Խունունցին, Յ. Քոչարեանին և Գ. Կաֆեանին. 3) ընտրել է թեմական ուսումնարանական խորհրդի անդամներ՝ պ. պ. Իս. Յարութիւնեանին, Յ. Տէր-Միրաքեանին և Սամսոն Յարութիւնեանին։

Այս որոշումները, որոնք, կրկնում եմ, կայացել են միայն 42 պատուիրակների մասնակցութեամբ, այն ևս ոչ միաձայն, այլ ամենաշատը 35 ձայների մեծամասնութեամբ, ուրեմն պատուիրակների ընդհանուր թւի (87) 2/5-ականով, առիթ են տուել և Թայֆայական հոգաբարձութեան կուսակիցներին պոռալ և գոչել «Մուրճ» թերթի մէջ, թէ 1) թեմի ժողովուրդը վստահութեան քուէ տուեց հոգաբարձութեան, 2) հաշիւները կանօնաւոր գտաւ, 3) հոգաբարձութեան գործունէութեան մասին տարածված լուրերը զրպարտութիւն հրատարակվեց և այլն, և այլն, մի խօսքով, թէ Թայֆայական հոգաբարձութիւնը կատարեալ յաղթութիւն տարաւ, թէ Ներսիսեան դպրոցի մէջ ամեն բան կարգին և օրինակելի է, ոչ մի պակասութիւն, թերութիւն չը կայ, թէ հոգաբարձուները արժանի են հայ ազգի երախտագիտութեան։

Դժբաղդաբար, թէ ժողովը իր կազմով, թէ այնտեղ արտասանված ճառերը թւով տկար օպպօզիցիայի կողմից, թէ հէնց իրանց Թայֆայականների խօսած ճառերը և թէ, վերջապէս, վերաստուգող յանձնաժողովի զեկուցումը և հէնց ինքը տեղեկագիրը այլ ևս ոչ մի կասկած չեն թողնում, որ հոգաբարձութեան գործունէութիւնը ոչ միայն վատակար, այլ յանցաւոր է եղել, որ Թայֆայական նկատումները գերակշիռ են հանդիսացել ազգային շահերից, և դպրոցը, շնորհիւ հոգաբարձութեան ցոյց տուած Թայֆայական ձգտումների և ապիկարութեան, ոչ միայն տուժել է նիւթապէս, այլ և բարոյապէս, որ հոգաբարձութիւնը թեմի ժողովրդի կողմից կարժանանար միայն պախարակման, դատապարտութեան և հրաժարեցման, եթէ վաղօրօք խեղդած չը լինէին ժողովրդի ձայնը։

Այդ մենք ցոյց կը տանք յետագայում, հիմք ունենալով հէնց տեղեկագիրը։

Հ. Ա.

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Հեռագրով)

—

Պետերբուրգ, 23 նոյեմբերի

Չորրորդ նիստը բացվում է առ. ժամը 11-ին։ Նախագահում է Խոմեակովը։ Կարդացվում է օրակարգը։

Նորընտիր անդամները տեղաւորվում են ըստ բաժինների։

Ընդունվում է առաջարկութիւնը՝ յանձնել գրադարանային յանձնաժողովին մշակել Դումայի գրադարանին կից առանձին ռուս-սլաւօնական բաժին հաստատելու հարցը։

Դուման անցնում է Կովկասեան, Սերգիևսկի, Լիպէցկի և Ստարօրուսսկի հանքային ջրերին տրվող ամենամեայ նպաստները շարունակելու օրինագծի առաջին յօդուածային ընթերցման և քննութեան։

Առևտրի մինիստրի օգնական Կօնօվալով պաշտպանում է օրինագիծը, մատնանշելով, որ հանքային ջրերին նպաստ տալու խնդիրը հանդիսանում է նրանց համար կեանքի և մահվան խնդիր։

Մանրամասն բնորոշելով հանքային ջրերի ներքանչիւրի դրութիւնը և ընդգծելով նրանց զարգացման գործում մասնաւոր ձեռնարկողների մասնակցութիւնը, որոնք գուցընթացաբար աշխատում են արքունական կառավարութիւնների հետ, կառավարութեան ներկայացուցիչը հաւատ է յայտնում, որ օրինագծի չընդունելը, անգամ նպաստներ տալու ժամանակի կրճատումը դժուարութիւններ կը մտցնէ ոչ միայն արքունի տնտեսութեան մէջ, այլ և մասնաւոր ձեռնարկողների գործերի մէջ և երկիւղ ու վտանգ կը յարուցէ հանքային ջրերի ապագայի նկատմամբ։

Քուէարկութեամբ օրինագիծն ընդունվում է այն նկատողութեամբ, որ նրա գործողութիւնների ժամանակը սահմանափակվի մի տարով։

Կլիմայակրթական ընկերութեան նպաստ տալու օրինագիծը ընդունվում է երկրորդ ընթերցումով առանց վիճաբանութիւնների։

Հերթին դրված է 1907 թ. նոյեմբերի 9-ի օրէնքի զեկուցագիրը։ Զեկուցանող Շիդլօվսկին ամբիօն է բարձրանում։ Դահլիճում շարժում է սկսված։

Դումայի համարեա բոլոր անդամները բարձրանում են իրանց տեղերից խօսելու ցանկութեան մասին թերթիկներ տալու համար։ Ձախակողմեաններն առաջարկում են աջակողմեանների թերթիկները սկզբում իրանք տան. աջակողմեանները ցանկանում են, որպէսզի իրանց թերթիկները վերջում լինեն և զիջում են ձախակողմեաններին։

Նախագահը կէս ժամով ընդմիջում է յայտարարում թերթիկները տալու համար։ Նախագահական ամբիօնի մօտ տեղի է ունենում չը տեսնված իրարանցում։ Խօսելու ցանկացողների թիւը շարունակ աճում է։

Ստորագրվողների քանակը հասնում է դեռ չեղած չափի։

Նախագահը ժամը 11 և 58 րօպէին յայտարարում է դադար մինչև ժամը 2-ը տրված թերթիկները համարելու համար։

(«Հ. Գ.»)

(Կը շարունակվի)

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՈՒՍԱՆՈՂ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆՈՒՄ

—

Մօտ ժամանակներս լոյս է տեսնելու բժշկական-սանիտարական մասի կազմած ստատիստիքական տեղեկագիրը այն անձնասպանութիւնների, մահափորձերի ու դժբաղդ դէպքերի մասին, որոնք տեղի են ունեցել ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան դպրոցների աշակերտների մէջ 1907 թւին։

Տեղեկագրի համաձայն անձնասպանութիւնների ընդհանուր թիւը 74 է, որոնցից 56-ը եղել են տղամարդկանց սեռից, իսկ 18-ը՝ կանանց։ Այդ թւից 9-ը տեղի է ունեցել ստորին կարգի դպրոցներում, իսկ 65-ը միջնակարգ (52-ը գիմնազիաներում, ուրից 34-ը տղայոց և 18-ը աղջկերանց, 9-ը րէալական և 4-ը տեխնիքական դպրոցներում)։ 1906 թւի հետ համեմատելով անձնասպանութեան դէպքերը բաւականաչափ աւելացել են (միջնակարգ դպրոցներում 44-ից հասել է 65-ի) և որ, ամենից կարևորն է, անձնասպանութիւնների համաճարակը, ինչպէս այդ նկատվում է վերջին երեք տարիների ստատիստիքական թւերի համեմատութիւնից (անձնասպանութիւնների արձանագրութիւնը սկսված է 1905 թւից), հետզհետէ աւելանում է։

Ինչ վերաբերում է անձնասպանութիւնների մօտաւոր շարժառիթներին, նրանք հետևեալ կերպով են առաջ բերված. Ջղային և հոգեկան հիւանդութիւններից՝ 21 հոգի (29 տոկոս), դպրոցական պատճառներից՝ 7 (10 տոկոս), դպրոցական-ընտանեկան՝ 5 (7 տոկոս), ընտանեկան՝ 7 (10 տոկոս), սիրային՝ 4 (5 տոկոս)։ Ինչպէս տեսնում էք, նախորդ տարվայ նման գերակշռողը դարձեալ ջղային և հոգեկան հիւանդութիւնն է, և այդ հասկանալի է, որովհետև աշակերտական անձնասպանութիւնները նոյն հողի վրա կատարվող սովորական անձնասպանութիւնների մի մասն են կազմում։ Դպրոցական անձնասպանութիւններից, ի հարկէ, առաջնութեան պատիւը պատկանում է քննութիւններին, ապա թւանշաններին։ Դպրոցական-ընտանեկան անձնասպանութիւնները բոլորն էլ առաջ են եկել դասերի մէջ թոյլ լինելու համար պատժվելու երկիւղից։ Տնային պատճառները կայանում են ընտանեկան անախորժութիւնների մէջ, որոնք շատ անգամ ծագում են զաւակների ու ծնողների միջև եղած գաղափարական ու մտքերի տարբե-

րութիւններից, նոյնպէս և խիստ, անգութ վարմունքից։

Անձնասպանութիւնների դէպքերը տղաների մէջ ամենից աւելի նկատւում է 16 տարեկանում, իսկ աղջիկների մէջ՝ 17 տարեկանում (VI դասարանում)։ Ամիսների նկատմամբ անձնասպանութիւնների մեծ մասը պատահում է մայիսին (ուսումնական տարւայ վախճանը—տարեկան թւանշանները ու քննութիւնները), երկրորդ տեղը բռնում է յունվարը (առաջին կիսամեակի վերջը) և երրորդը՝ հոկտեմբերը (առաջին քառամեակի վերջը)։

Իրանց կեանքին վերջ տալու համար անձնասպանները ամենից շատ դիմում են գնդակի օգնութեան։

Ինչ վերաբերում է մահափորձերին ու դժբաղդութիւններին, ստորին կարգի դպրոցներում պատահել է՝ 3 մահափորձ և 22 դժբաղդութիւն, միջնակարգ դպրոցներում՝ 22 մահափորձ և 57 դժբաղդութիւն։

1907 թւի տեղեկագրի մէջ զետեղված են անձնասպանների թողած 27 հետաքրքրաշարժ տոմսակները, որոնք պատկերացնում են նրանց հոգեբանութիւնը։

Տեղեկագրի մէջ ափսոս որ չեն մտել բարձրագոյն դպրոցների ուսանողները։

(«Рѣчь»)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— «Каспій» լրագրում կարդում ենք հետևեալը. «Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրը արտակարգ կերպով տեղեկացրեց վլադիկավկազեան և անդրկովկասեան երկաթուղիների վարչութիւններին, որ Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվը Պետերբուրգից կը մեկնէ հոկտեմբերի 27-ին, առանձին արագ գնացքով, որ բաղկացած կը լինի 7 վագոններից և որ կը հասնէ մինչև Թիֆլիս։

— Թիֆլիսի առևտրական դպրոցում Թիֆլիսի վաճառականութեան միջոցով հաստատված են երեք ստիպենդիաներ. մէկը՝ Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվի անունով (իր 50-ամեայ յօբելեանի առիթով), միւսը՝ ամենայն հայոց կաթողիկոս հանգուցեալ Մկրտիչ I-ի և երրորդը՝ Թիֆլիսի վաճառականութեան անունով եղած ստիպենդիաների թւից ազատվածի փոխարէն։ Մօտ օրերս Թիֆլիսի վաճառականների աւագ Ար. Ն. Միլօվը այդ ստիպենդիաները նշանակել է վերոյիշեալ դպրոցի հետևեալ աշակերտներին. Ստեփան Արիստակէսեանին, Տրդատ Գուլիզլօվին, Գարեգին Շերեշեվին, Աշոտ Փայչեանին և Գրիգոր Մուսխեանին, որոնք արժանի են ստիպենդիայի ինչպէս իրանց առաջադիմութեամբ և վարքով, նոյնպէս և իրանց ծնողների նիւթական վիճակով։ Այդ ստիպենդիաները ստանալու համար ներկայացված են եղել 20 խնդիրներ։

— Երկրագործութեան և հողային բարեկարգութեան գլխաւոր կառավարչի կովկասեան լիազօրն ևս տուել է իր համաձայնութիւնը Թիֆլիսում գումարվելիք գիւղատնտեսների համագումարին։

— Ժողովրդական զուարճութիւնների ընկերութիւնը դիմել է Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանը, խնդրելով նպաստ նշանակել իրան և զիջել Զուբալօվի տունը ընկերութեան պէտքերի համար. քաղ. վարչութիւնը առաջիկայ տարւայ նախահաշւի մէջ այդ ընկերութեան համար նշանակել է 400 ր. նպաստ, իսկ Զուբալօվի տան հարցը թողել է առկախ, մինչև որ տունը կը դառնայ քաղաքի սեփականութիւն։

— Թիֆլիս է եկել աշխարհի շուրջը ոտով ճանապարհորդող ֆրանսիացի Րենէ Օտէնը։ Դուրս գալով Պարիզից այս տարւայ ապրիլի 1-ին, նա արդէն անցել է Գերմանիան, Աւստրո-Ունգարիան, Սերբիան, Բուլղարիան և Րումանիան. նա մտաւ Ռուսաստան, անցնելով Բեսարաբիայի վրայով։ Այդ տեղից նա դիմեց Ղրիմով Կովկաս, իսկ այստեղից մտադիր է գնալ Բագու, Բաշտ, Թէհրան, Բէլուջիստանի, Հնդկաստանի, Տօնքինի, Չինաստանի, Կորէայի և Ճապօնիայի վրայով, որտեղից նա շոգենաւով կը գնայ Սան-Ֆրանցիսկօ, կանցնէ Միացեալ-Նահանգներով և Բօստօնում կրկին նաւ կը նստէ և կը գնայ մինչև Լիվերպուլ, այդտեղից Լօնդօնի վրայով կը հասնէ Դուվր։ Դուվրից կը դիմէ Կալէ և կը գնայ Պարիզ։ Պայմանն այն է, որ նա Պարիզ է հասնելու 1912 թ. ապրիլի 1-ին, որ նա ճանապարհորդելու է ոտով և առանց դրամի։ Ուտելիքի միջոցները նա պէտք է ձեռք բերէ իր նկարները վաճառելով։ Այս բոլոր պայմանները կատարելուց յետոյ, պ. Օտէնը ֆրանսիական մամուլի ասօցիացիայից ստանալու է 100,000 ֆրանկ։

— Ինչպէս յայտնի է, Թիֆլիսի ոստիկանապետը արգիլեց Ալէքսանդրեան այգու առաջ պետական գանձարանից ոչ հեռու առևտուր անող մանր առևտրականներին շարունակել իրանց առևտուրը։ Այժմ վերջինները մի հաւաքական խնդրագրով դիմել են ժամ.-գեն.-նահանգապետին քաղաքային վարչութեան միջոցով, որով միջնորդում են թոյլ տալ իրանց կրկին շարունակել առևտուր անել պետական գանձատան մօտ անվող փողոցներում, բայց կաղնաչէյսկայա փողոցից։

— Ձեռքի վրա միս վաճառողները, ոչինչ, Թիֆլիսի ոստիկանապետի կարգադրութեամբ, արգելվեց շարունակել իրանց պաշտօնը, վերստին խնդրամատոյց են եղել թողնել իրանց առևտուրի նախկին ձևը։ Խնդրատուները չեշտում են այն հանգամանքը, որ միսը ձեռքէ ձեռք վաճառելով, նրանք համեմատաբար էժան են ծախում աղքատ ազգաբնակութեան, որովհետև խանութների վարձ չեն տալիս։ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը այս միջնորդութիւնը քննելու համար ընտրել է 3 հոգուց բաղկացած մի մասնաժողով։

— Թիֆլիսում, հոկտեմբերի 22-ին, երկարատև ծանր հիւանդութիւնից յետոյ, վախճանվեց պատուաւոր քաղաքացի Գրիգոր Բայանդուրեանը։ Հանգուցեալը յայտնի էր իբրև ազնիւ և շիտակ անձն՝ թէ իբրև մարդ և թէ իբրև վաճառական։ Ժառանգներ չունենալով, հանգուցեալի ահագին կարողութիւնը մնում է իր մօտիկ ազգականներին։ Սակայն, որքան մեզ յայտնի է, հանգուցեալը դեռ իր կենդանութեան ժամանակ կազմել էր իր կտակը, որ պահվում էր Էջմիածնում։ Այդ կտակով հանգուցեալը մի շարք բարերարութիւններ է անում զանազան բարեգործական և կուլտուրական նպատակներով։ Հաւանական է, որ այդ կտակի մասին այժմ ճիշտ տեղեկութիւն տրվի։

— Մօսկվայի կայսերական համալսարանում բացվել է Ամիրօվի անունով մի թոշակաւորի ազատ տեղ։

— Այսօր նշանակված է ռուսաց տեխնիքական ընկերութեան բաժանմունքի նիստը։

— Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը 600 ր. է յատկացրել Աբաս-Աբադեան հրապարակի վրա հասարակական պարտէզ շինելու համար։

— Թիֆլիսի գարեջրանոցների տէրերի և ծառայողների միջև ծագած թիւրիմացութիւնները վերջացան արդէն։ Բանւորները հոկտեմբերի 21-ից աշխատանքները վերսկսեցին։ Այսուհետև նրանք աշխատելու են օրական 9 ժամ, կէս ժամ հանգստով ճաշի համար։ Բանւորներին արձակելը և ընդունելը վերապահվում է տէրերին. հաստատվում է օրավարձ. իւրաքանչիւր բանւոր օգտվելու է երկու շաբաթ արձակուրդով, որի ժամանակ ռոճիկը կը ստանայ լիովին, և այլն։

— Սենակի և Զուգդիդի գաւառների հոգևորականութիւնը որոշել է մոմավաճառումից 100 րուբլի նուիրել Իլիա Ճավճավաձէի ֆոնդին։

— Նոյն հոգևորականութիւնը որոշել է մասնակցել բանաստեղծ Ակակի Ծերեթելու յօբելեանին։ Գօգիբաշվիլին Ծերեթելու անուան ֆոնդի համար յատկացրել է 100 րուբլի։

— Այսօր, երեկոյեան ժամը 7-ին, կովկասագիտական բարձր դասընթացքներում (Ալեքսանդրեան այգի) Ստ. Լիսիցեան կը կարդայ իր առաջին դասախօսութիւնը հայկական պատմութեան մասին։ Դասախօսութեան ծրագիրն է.—հայ պատմաբանների պատմա-փիլիսօփ. աշխարհահայեացքները. բացատրւմ են արդեօք, նրանք հայկական կեանքի աչքի ընկնող երևոյթները. և, ի միջի այլոց, հայերի խաղացած դերը Առաջաւոր Ասիայի և Եւրօպայի կեանքում. Հայաստանի պատմութեան շրջանների բաժանումը և նրանցից իւրաքանչիւրի համառօտ նկարագիրը։

— Ստացանք՝ 1) Գ. Ամիրօվի «Слезы царицы» (восточное преданіе), Բագու, 174 երես, գինն է 60 կ.։ 2) բժիշկ Բուդաղեանի «Սով», 52 երես, գինն է 10 կ.։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Հոկտ. 23-ին, առաւօտեան ժ. 9-ին, Ցխնէտսկայա և Ցիլկանսկայա փողոցների անկիւնում, անյայտ չարագործներ ատրճանակի մի քանի հարուածներով սպանեցին 1-ին քաղաքամասի քաղաքապահ ոստիկան Բադուգինին և վիրաւորեցին փորից և ոտքից նախկին ոստիկան Իվան Մամուղօվին, որը պատահմամբ հանդիպեց Բադուգինին Ցխնէտսկայա փողոցում։ Բադուգինի դիակը և վիրաւորված Մամուղօվին տարել են Միքայէլեան հիւանդանոցը։

— Հոկտ. 23-ին, ցերեկվայ ժամը 2-ին, անյայտ չարագործներ կեղծ բանալիի օգնութեամբ երդւ.-հաւատարմատար Լուկա Բախուտաձէի բնակարանից գողացել են 222 րուբլու իրեր։ Միջոցներ են ձեռք առնված յանցաւորներին բռնելու և գողացված իրերը խլելու։

— Թիֆլիսի ժամ. գեներալ-նահանգապետի կարգադրութեամբ Գէօրգի Բէկտաբէգօվը դռնապանների պարտադիր որոշումները խախտելու համար ենթարկվում է 50 րուբլի տուգանքի։

— Գեներալ-նահանգապետի նոյն կարգադրութեամբ Ղազախի գաւառի Վերին-Զամբարան գիւղի բնակիչ Ցարութիւն Լազարեանը աքսորվում է Թիֆլիսի գեներալ-նահանգապետութեան սահմաններից իբրև վնասակար անձն։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

— Հոկտեմբերի 20-ին քաղաքային ծառայողներին չեն բաժանել ռոճիկները քաղաքային գանձարանում փող չունենալու պատճառով։

— Հոկտեմբերի 19-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին հերթապահ գօրօդօվօյը նկատել է, որ Ալէքսանդր III-ի արական գիմնազիայի շինութեան դուռը բաց է և այդ մասին իսկոյն հաղորդել է շվէյցարին։ Լաւ ստուգելուց յետոյ պարզվել է, որ գիմնազիայի շինութեան մէջ ինչ-որ անյայտ մի մարդ հրդեհ ձգելու փորձ է արել։ Ոստիկանական քննութիւնը երևան է հանել, որ դպրոցական պարապմունքները վերջանալուց յետոյ լիշեալ դուռը բանալիով փակված է եղել, բայց յետոյ մէկը բացել է նորից և ներքնանցքի մի անկիւնում թղթերի կոյտ հաւաքելով հրդեհել։ Կրակը ժամանակին հանգցրել են, այնպէս որ շինութիւնը ոչ մի վնաս չէ կրել։ Այնտեղ ի միջի այլոց գտել են նաւթի երկու փոքրիկ շիշեր։ Թէ ով էր հրդեհ ձգել, մինչև այժմ էլ մնում է անյայտ։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն է կատարում։

(«Кс.»)

— Նաւթարդիւնաբերողների խորհրդի Բալխօվի ժողովրդական տան մէջ կատարված խաղարկութեան ժամանակ գտել են 3 ռումբ և պայթուցիկ նիւթեր։ Կալանաւորված են 6 հոգի։

(«Б.»)

ՄԱՄՈՒԼ

Աստրախանի «Արաբեր» թերթը արտատպելով «Մշակի» № 215-ում տպված «Բոլորել պէտք է» յօդուածը՝ Բագրատ վարդապետի վերաբերմամբ, հետևեալ դիտողութիւններն է անում.

«Բագրատ վարդապետը միշտ եղել է մեր ազնիւ և մաքուր գործիչների շարքում, իսկ վերջերս նրա հեղինակութիւնը, շնորհիւ նրա եռանդուն գործունէութեան, ևս առաւել աւելանում է։ Հետաքրքիր էր իմանալ դաշնակցականների փաստերը Բագրատ վարդապետի դէմ։ Մենք չենք կարող միայն չը նկատել մի բան։ Այն ժամանակ, երբ կաթողիկոսութեան ձգտող Սուրէնեան արքեպիսկոպոսին դաշնակցականները վերաբերվում են ամենայն խնայողութեամբ, աւելի շռնդեր ունեցող Վարդգարեան վարդապետին գառն են հրաւիրում։ Փուչէ այդ զուգադիպութիւն է»։

*

Ձենք կարող մասնացոյց չանել այն մտավախութեան երևոյթը, որ նկատվում է մեր մամուլի օրգաններից մի քանիսի մէջ։ Երբ բանակռիւ կամ վէճ է ծագում երկու թերթերի կամ երկու անհատների միջև, միւս թերթերը, փոխանակ քննելու անաչառաբար վէճը, բանակռուի առարկան, և անկողմնակալ դատաւորի դեր կատարելու, քանի որ, ըստ մեծի մասին, վիճողների կամ բանակռիւ մղողների մէջ մի կողմը անշուշտ իրաւունք ունի, իսկ միւսը ոչ, փոխանակ որոշելու և յայտնելու թէ որ կողմն է իրաւացի կամ անիրաւացի, մի քանի օրգաններ մեծ դիպլօմատութիւն են համարում վեր կենալ և ասել. «երկուսն էլ մեղաւոր են, երկուսն էլ դատարկ բաներ են գրում» և այլն։ Սա ցոյց է տալիս, ի հարկէ, մտավախութիւն. սա ցոյց է տալիս, որ չէզոք թերթերը չեն կամենում ոչ սրա խաթրին դիպչել, ոչ նրա, ուստի և որոշում են. «ձեզ ասենք, երկուսդ էլ մեղաւոր էք, երկուսիդ գործերն էլ ձանձրալի են»։ Մտավախութեան այսպիսի օրինակներ ցոյց տուին «Խաթարալա» և «Մեր Զանը» թերթերը պ.պ. Ս. Ցարութիւնեանի և Հ. Առաքելեանի միջև ծագած վէճի առիթով։

Բայց ո՞ւր մնաց արդարութիւնը, ո՞ւր մնաց մաքի անկախութիւնը։ Չէ՞ որ չէզոք թերթերին է վայել ասել՝ թէ վէճի մէջ ո՞վ է աւելի իրաւացին, արդարը և ո՞վ մեղանչողը։ Դա անարժան ձև է, արդիւնք վախկոտութեան։

*

Մեր հակառակորդ պահպանողական կամ կղերական թերթերը շարունակ յանդիմանում են մեզ, թէ մենք և առաջադիմականները, որ նախորդ կաթողիկոսական ընտրութեան ժամանակ սաստիկ հակառակեցինք Մատթէոս Իզմիրլեանի կանդիդատութեան, որ այդ ժամանակ առաջարկում էին պահպանողականները և մանաւանդ «Նոր-Դարը», ինչո՞ւ այժմ դարձել ենք նրան մեր առաջին ընտրելի և յօգուտ նրա ենք պայքար մղում։

Մեր վարմունքի մէջ ոչ մի հակասութիւն չը կայ, այլ ընդհակառակը, կայ մեծ հետևողականութիւն և բարեխղճութիւն։

Այն ժամանակ, երբ պահպանողականները և «Նոր-Դարը» առաջարկում էին Իզմիրլեանին, մենք ընդդիմացանք, որովհետև նրան, Իզմիրլեանին, համարում էինք ռեակցիօնական բանակի ներկայացուցիչ, համարում էինք մի եկեղեցական այնպիսի ուղղութեան, որպիսին ներկայանում են այսօր Օրմանեանը, Սուքիասը, Մանկունին, որպիսին ներկայանում էր Աշրգեանը։ Դէպքերը և փաստերը ցոյց տուին ապագայում, որ Իզմիրլեանը, ընդհակառակը, հայոց եկեղեցու դեմօկրատիական և ժողովրդապետական, ժողովրդասիրական ոգու և ուղղութեան լաւագոյն ներկայացուցիչն է և համապատասխանում է ամենից շատ այն իդէալներին, որ մենք գծագրում ենք հայոց եկեղեցու պետի համար, ուստի և մենք չը վարանեցինք և բարոյական պարտականութիւն համարեցինք առաջ քշել նրա կանդիդատութիւնը։ Հէնց այդ պատճառներով էլ իրանք պահպանողականները և կղերականները թողին Իզմիրլեանին և առաջ քշեցին Օրմանեանին, Սուքիասին, որովհետև Իզմիրլեանը այլ ևս չէ համապատասխանում նրանց իդէալներին։

Վերջապէս, առիթից օգուտ ենք քաղում յայտնելու, որ Օրմանեանի անունը վարկաբեկող պատճառներից մինն էլ այն եղաւ, որ նրան սկսեցին պաշտպանել «Հովիւ» և «Խարազանի» պէս թերթերը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԳԱՂՏՆԻ ԹԷ՞ ԲԱՑԱՐՁԱԿ ՁԱՅՆԱՏՈՒԹԻՒՆ

(Նամակ խմբագրութեան)

Կար ժամանակ, երբ բոլորս էլ գրեթէ պահանջում էինք գաղտնի քուէարկութիւն հայրապետական ընտրութեան նկատմամբ։ Հոգևորական պատգամաւորը մեծ կախում ունէր ժողովին նախագահող տեղակալից և ապա գահակալող հայրապետից, աշխարհական պատգամաւորները մրսում էին կառավարութեան ներկայացուցիչ պաշտօնեայից. վերջերումս էլ հանդէս էր եկել թայֆայական բռունցքը։ Այս ամենն ի նկատի ունենալով, մեր պատգամաւորների ամենքի ցանկութիւնն էր որ վերանար բացարձակ ձայնատուութիւնը և սահմանվէր գաղտնի քուէարկութիւնը։ Փոխարքան թերևս հէնց նոյն այդ պայմանները աչքի առաջ ունենալով բարեմտօրէն այսօր եկել է մեր ցանկացածը մեզ տալու։ Բայց այժմ մենք ենք դժգոհում։ Միմեանց վրա վստահութիւն չունենք. վախենում ենք, որ պատգամաւորները դաւաճանեն իրանց ընտրող թեմին, ուստի և պահանջում ենք բացարձակ ձայնատուութիւն։ Եւ իրօք, քանի որ պատգամաւորը իր անձնական քուէն ու ձայնը չէ որ տալիս է, իր անձնական համոզմունքով ու ճանաչողութեամբ չէ որ կատարում է ընտրութիւնը, այլ նա տալիս է իրան ընտրող ժողովրդի քուէն, նա գործում է իրան ընտրողի հրամանով, ուստի պէտք է բացարձակ կատարվի ձայնատուութիւնը, որ խաբէութիւն տեղի չունենայ։ Գալով հոգևորական պատգամաւորներին, սրանք թէև ժամանակի ձախ բերմունքի շնորհիւ ժողովրդից ընտրվածներ չեն, բայց, մեր եկեղեցու հոգու պահանջով, համարվում են ժողովրդական եկեղեցու հովիւները, ուստի և պարտաւոր են ընթանալու նոյն ժողովրդի հետ, եթէ չունեն իրանց առանձին անձնական միտումները և հաշիւները։ Այս տեսակէտից ևս ժողովրդի շահը պահանջում է, որ հոգևորական պատգամաւորների ձայնատուութիւնը կատարվի բացարձակ, որպէսզի ժողովուրդը, թեմը հնարաւորութիւն ունենայ տեսնելու, թէ որքան իր հովիւը իրան հաւատարիմ է։ Հոգևորական պատգամաւորներից մի փոքր զանազանվում են ս. Էջմիածնի սինօդի և միաբանութեան անդամները, որոնց շահին չի գայ բացարձակ ձայնատուութիւնը։ Սա մտածելու խնդիր է։

Մեր Թիւրքահայ պատգամաւորները սաստիկ զայրոյթ զգացին Փոխարքայի նոր հրահանգի դէմ. սակայն, իմ խոնարհ կարծիքով, պատգամաւորական ժողովից կախված է ընտրութիւնը գաղտնի թէ՞ բացարձակ անելու վերջնական որոշումը, քանի որ բուն հիմնական օրէնքի մէջ ոչինչ որոշ ցուցմունք չը կայ ձայնատուութիւնը գաղտնի կամ բացարձակ անելու նկատմամբ, քանի որ պատմական անցեալի իրաւունքը բացարձակ ձայնատուութեան կողմն է և քանի որ ընտրվողը ամենայն հայոց կաթողիկոսն է, որ ընտրվում է ամենայն հայոց մասնակցութեամբ, ուստի ամենայն հայ իրաւունք ունի պահանջելու, որ իր կողմից ընտրված պատգամաւորը այնպիսի պայմանների մէջ տայ իր քուէն, որ հնարաւոր լինի իմանալ ու տեսնել։ Մանաւանդ Փոխարքան անփոփոխ է թողել հրահանգի 16-րդ յօդուածը, ուր պարզ ասված է պատգամաւորի համար. «Իւրաքանչիւրը հեռացնելով ամենայն յամառութիւն անձնաւորութեան և կարծիքի՝ աշխատում է տեսնել ընդհանրութեան կարծիքի մէջ ճշմարտութեան հաստատուն հիմքը»։ Ուրեմն երբ ընտրութեան քուէի «ճշմարտութեան հիմքը ընդհանրութեան կարծիքի մէջ է», պէտք է ըստ այնմ և քուէն տալ այնպիսի պայմանների մէջ, որ հնարաւորութիւն է տալիս անզաւաճան կերպով հաւատարիմ թարգման լինել ու միալ ընդհանրութեան կարծիքին։ Սա կը լինի աւելի բացարձակ ձայնատուութեամբ։

Մեսրոպ ա.-ք. Մելեան

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

(Նամակ խմբագրութեան)

Հոկտեմբեր ամսիս վերջին պիտի կայանայ Էջմիածնում ազգային պատգամաւորական ժողովը, հայկական ազգի պատրիարք կաթողիկոս ընտրելու և նրա ապագայ գործունէութեան ընթացքը ուրուագծելու և նոյնիսկ մեր նորագոյն շրջանի մէջ ծագած կանօնական թիւրիմացութիւնները պարզելու։ Երբ մեր՝ այսպէս ասած՝ «գործականները» վերջին ժողովը, որ պաշտօն ունէր Ներսիսեան դպրոցով զբաղվելու, հրատարակեցին ու ճանաչել տուին թեմական ժողով, ի նկատի չառնելով որ ոչ Մատթէոս կաթողիկոսի կանօնները, ոչ Փոխարքայինը չեն դրել թեմի ծխական դպրոցները, ինչպէս և թեմի միւս գործերը Ներսիսեան դպրոցի իրաւասութեան տակ, որ գոնէ այս կապով կամրջվէր հոգաբարձուներ ընտրող ժողովը թեմական գործերի ու խնդիրների հետ, երբ մեր «գործականները» ծաղրի ու ծանակի առարկայ դարձրին, «ձևականութիւններ» անուանեցին հակառակորդների առաջ բերած հիմունքները և առաջ քաշեցին ժամանակիս ձախութիւնը այլևս նոր ընտրութիւն, նոր ժողով կարենալ կազմել տալու նկատմամբ, պէտք է յուսալ և սպասել, որ ամսիս 30-ին Էջմիածնում կայանալիք ժողովը կը ճանաչէն ազգային պատգամաւորական լիազօր ժողով, քանի որ մեր ազգի ու եկեղեցու պատրիարքն ու կաթողիկոսը իր մէջ ամփոփում է մեր նուիրապետութեան վերաբերեալ ամենատեսակ ֆունկցիաները և քանի որ արդարև այսպիսի ժողովներ կազմելու դժուարութիւնները բացարձակօրէն ակներև են։ Այս անգամ «գործականները» համաձայն կը լինեն, որ այդ պատգամաւորները չը բաւականանան լոկ կաթողիկոսի ընտրութիւն կատարելով, այլ և կազմեն, որոշեն այն հրահանգի հիմնական կէտերը, որով կուզէին, որ ընթանայ ապագայ կաթողիկոսը, այլ և ենթարկեն իրանց դատաստանին մեր ազգային գործիչների ընթացքը, մեր մէջ կանօնական հողի վրա ծագած թիւրիմացութիւնների լուծել ու պարզաբանելը, այլ և սահմանէին ներքին պարտաւորական կապ ու յարաբերութեան կանօնաւոր պայմաններ մեր իշխանութեան ու գործիչների միջև, քննութեան և զննութեան ենթարկէին մեր հաստատութիւնների ու գործիչների հասարակական դրամական հաշիւները և, օրինաւոր սահմանների մէջ դնելով, ազատէին մեր դրամական գործառնութիւնը այլ և այլ կամայականութիւններից։

Մէտ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՀՈՍԱՆՔ

(Նամակ խմբագրութեան)

«Մշակի» 216-դ №-ում տպված է պ. Հ. Առաքելեանի այն ճառը, որ նա արտասանել է Շուշում կաթողիկոսական պատուիրակների ընտրական ժողովում։

Պ. Առաքելեան իր ճառի մէջ ընդգծել է այն երեք հոսանքները, որոնք մինչև այժմ արտայայտվել են մեր իրականութեան մէջ կաթողիկոսական հարցի և ընդհանրապէս հայոց եկեղեցու վերաբերմամբ, և բոլորովին մոռացել է յիշատակել, որ այդ երեք հոսանքներից դուրս գոյութիւն ունի մի չորրորդ հոսանք, ոչ պակաս ուժեղ և ոչ պակաս փոքրութիւն, քան այն երեքը։

Ես աչքի առաջ ունիմ այն մտածելակերպը, որ սրանից 5 ամիս առաջ արտայայտվեց կաթողիկոսական հարցի առիթով Թիֆլիսում կայացած սկզբնական երկու ժողովներում՝ ժողովականների մի մասի կողմից, որը այնուհետև, ժամանակակից քաղաքական աննպաստ պայմանների ազդեցութեան տակ, ստիպված եղաւ կամ բնաւ հեռու մնալ այդ ժողովներից կամ լռութիւն պահպանել։

Եւ որովհետև այդ չորրորդ հոսանքի պատկանող անձինք այսօր ոչ մի հնարաւորութիւն չունեն գոնէ հասարակական ժողովներում հրապարակ գալ, ուստի և հայ հասարակական տրամադրութեանը անծանօթները այն տպաւորութիւնն են ստանում, որ իրօք հրապարակում կան միայն երեք հոսանքներ. 1) պահպանողական, 2) պրօգրեսիստ և 3) նրանք, որոնց մասին պ. Առաքելեան գրում է. «Սա յայտարարում է եկեղեցու դերը վերջացած... և եթէ թոյլատրում է նրա գոյութիւնը և զբաղվում է նրանով և նրա պետի ընտրութեամբ—այդ միայն կուսակցական շահերի համար, այսինքն նրա պետին գործիք դարձնել կուսակցական շահերի յաղթանակի համար» և այլն և այլն։

Թողնելով մի կողմ այն հարցը, թէ որ աստիճանի պ. Առաքելեանը ճիշտ է պատկերացրել իր յիշած երեք հոսանքների հաւատամքն ու ձգտումները եկեղեցու և կաթողիկոսական հարցի նկատմամբ, ես թոյլ եմ տալիս իմ յիշատակած չորրորդ հոսանքի մտածելակերպի և տակտիկայի մասին այդ «հրատապ» համարվող հարցերի նկատմամբ։

Նրանք, ինչպէս արդէն նկատեցի, հեռու մնալով կաթողիկոսական հարցի և ընտրութեան պայքարի մէջ մասնակցութիւն ունենալուց, ասում են, որ հայ ժողովրդի «վերին խաւերը» նոյնպիսի ոգևորութիւն, հետաքրքրութիւն և լրջութիւն եթէ ցոյց տային դէպի պետական, տնտեսական, իրաւական և այլ շատ աւելի առաջնակարգ և մեր ժողովրդի համար կենսական արժէք ունեցող հարցեր, այսօր հայ ժողովուրդը չէր գտնվի քաղաքական, մտաւոր և տնտեսական այն դիակնացման վիճակում, ինչպէս այդ տեսնում ենք այսօր և տեսնելու ենք դեռ երկար։

Վերջին երեք չորս տարիների ընթացքում, երբ մեր երկիրը տեսաւ և՛ վատ և՛ լաւ օրեր, մինչև օրս այդ «վերին խաւերի» հասարակական գործիչները չը ցանկացան և չը կարողացան հայ ժողովրդի «ստորին», աշխատաւորական խաւերում, գաւառական քաղաքներում, գիւղերում կազմակերպել հասարակական հանրամատչելի դասախօսութիւններ, զրոյցներ, ժողովներ, մի խօսքով կենդանի գործունէութիւն, ուր հայ ժողովրդական մասսաների առաջ պարզվէին այնպիսի կենսական և այժմէութիւն ունեցող խնդիրներ, ինչպէս զեմստվօն, նրա էութիւնը, նրա գործն ու կազմակերպութիւնը, համայնական, քաղաքական ինքնավարութիւնների հարցը, նրանց ֆունկցիաները, մատակարարողական, սպառողական ընկերութիւնների դերն ու պաշտօնը, ժողովրդի քաղաքացիական պարտականութիւնները և այլն և այլն. և բնական չէ, որ այդ չարեցին, այդ հարցերով լրջօրէն չը հետաքրքրեցին ժողովրդին, չը հաս-

կայքին նրան դրանց օգուտներն ու կարելիքները, այլ և, որ պախարակելի է, ժողովրդական մասսաներին հետաքրքրելի լոկ նիւթերը, կռիւը, կաթողիկոսի, մի Օրմանեանի, Մալխասեանի, Դուրեանի անձնաւորութիւնները, այսինքն փոխարէնի, որոնք շատ հեշտ իրական, [illegible] արժէք ունեն ժողովրդի կեանքի, նրա առաջադիմութեան համար:

Այս պայքարն վերաբերմունքը դէպի ժողովուրդը և նրա կենսական հարցերն ու խնդիրները այդ չորրորդ հոսանքը համարում է [illegible] ժողովրդական գիտակցութեան, [illegible] և [illegible]:

Այո, փառաւորը ոչ թէ հայ կաթողիկոսն է, պատրիարքը, առաջնորդը և այլն, այլ այն, որ այդ հարցերը և միւսներն ու մեծ մասը այդ հարցերին [illegible] ժողովրդի և հասարակութեան մէջ [illegible], թէ դրանից է կախուած հայ ժողովրդի լաւ կամ վատ ապագան, նրա բոլոր սպասելիքները, յոյսերը, իղձերը:

Ոչ, մենք չենք ժխտում եկեղեցու գոյութիւնը, որովհետև մի բան որ կայ, նրան ժխտել անկարելի է. միայն թէ մենք չենք ցանկանում, որ այդ նիւթերի վրա կենտրոնանայ հասարակութեան ուշադրութիւնը, երբ հրապարակում կան նոյն ժողովրդի ապագայի համար աւելի մեծ արժէք ունեցող խնդիրներ, որոնց վերաբերմամբ ժողովուրդը բառիս բուն մտքով ոգէտ է, անհասկացող:

Ահա թէ ինչու մեզ համար և՛ ծիծաղելի և՛ ցաւալի են թւում այն նախընտրական, ընտրական ժողովները, հնագիտական, պատմական, կենսագրական, հուսատաքննական և երբեմն խուզարկութեան հասած բոլոր հետազօտութիւնները, զեկուցումները, պայքարներն ու մի կամ տասնեակ քուէների առիթով եղած կռիւները, պատգամաւոր ընտրվելու մեքենայութիւններն ու ժխտումները, որ ահա մի տարի է՝ ինչ անընդհատ լսվում են թէ մամուլի էջերից և թէ հասարակական ժողովում, հայ ժողովրդի բնակատեղիի ողջ տարածութեան վրա:

Մենք անկեղծ սրտով ցաւում էինք և՛ պ. Լէօին և՛ Աճառեանին և Ստ. Մալխասեանին և մանաւանդ պ. Զերբէզեանին, որ այդքան թանգագին ժամեր, օրեր, շաբաթներ են գործ դրել ապացուցելու կաթողիկոսական մի թեկնածուի «մեծութիւնը» կամ միւսի «փոքրութիւնը»:

Ա՛խ, եթէ այդ բոլոր հետազօտողները, պայքարողները, սուսեր կոտրատողները իրանց եռանդի և ժամանակի մի քառորդ մասը գործ դնէին աւելի արդիւնաւէտ, աւելի կենսական, աւելի բէալ արժէք ունեցող այլ խնդիրների վրա, դիցուք հէնց գեմստվօյին վերաբերող հարցի վրա, այսօր մենք կունենայինք այդ զեմստվօյին սպասող, նրա խերն ու շառին գիտակ ժողովրդական մի մասսա, որը հինգ տարում կանէր այն, որի վրա այժմ և սրանից յետոյ գործ է դնելու տասնեակ տարիներ:

Ես թողնում եմ միւս քաղաքացիական, սօցիալ-տնտեսական, կրթութեան ու լուսաւորութեան վերաբերող այլ հրատապ հարցերը, որովհետև, ինչ և լինի, մի տարուց թէ երկու տարուց յետոյ մենք պէտք է ունենանք զէմստվօ:

Եթէ քաղաքական հանգամանքները ներէին և այդ չորրորդ հոսանքը հնարաւորութիւն ունենար խօսելու, գրելու, արտայայտվելու, ի հարկէ նա այսօր մոռացութեան չէր մատնվի մեր մամուլի կողմից, բայց քանի որ նրա առաջ բոլոր դռները փակ են, բերանն ու գրիչը պապանձված, այսօր այդ չորրորդ հոսանքը իրաւունք ունի գոնէ ձեր մամուլի մէջ, ձեր աւդիտօրիայի առաջ, ասել.—պարոններ, զգաստացէք. կաթողիկոսական ընտրութեան հարցում այդքան էլ հեռու մի գնաք, որովհետև ոչ մի կաթողիկոս չէ կարող սրբել այն տասնեակ հազարաւոր արցունքները, որ օր ու գիշեր թափվում են ժողովրդական աչքից, և չի կշտացնի ու չի մխիթարի այն սոված, ոգէտ, աղքատ, յուսահատ ամբոխին, որի անունը ժողովուրդ է և որի անունից դուք «վերին շիրաներդ» ահա մի տարի է ինչ խօսում էք ու խօսում և նրան էջմիածնի դարպասը ցոյց տալիս...

Ա. Աթանասեան

Յ. Գ.—Համոզուած լինելով, որ «Մշակը», որպէս պաշտպան մտքի ազատութեան, կը հիւրընկալէ իր էջերում իմ այս նամակը, մեզ համար ցանկալի է, որպէսզի նա և ուրիշները արտայայտվէին այս հարցի առիթով, որով հնարաւորութիւն տուած կը լինէին միաժամանակ պարզելու մի շարք խնդիրներ, որոնց մասին հայ մամուլի մէջ մինչև օրս պահպանվել է հասկանալի լռութիւն:

Նոյնը

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂՈՒԱԾՔՆԵՐ Կ. ՊՕԼՍԻ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

◆ Թէ որքան անգոյն և ուղղութիւնից զուրկ է թիւրքահայ մամուլը, այդ տեսնվում է հետևեալ փաստից: Սեպտեմբերի 13-ին Կ. Պօլսում կայացել է հայ խմբագիրների ժողով, մասնակցութեամբ դաշնակցականների, ուր, ի միջի այլոց, հետևեալ որոշումներն են կայացել. «1) որոշուեցաւ որ իւրաքանչիւր թերթ որոշ ուղղութիւն մը ունենայ, ազգային և քաղաքական դաւանանք մը՝ որուն համաձայն շարժի իր բոլոր հրատարակութիւններուն մէջ. 2) որոշուեցաւ որ մամուլը ձեռնպահ մնայ քննադատութենէ՝ յեղափոխական մարմիններու գործերուն մասին մինչև սամ. խորհրդարանին բացումը, որպէսզի գործիչները այս հրատապ շրջանին կարենան աւելի կենսական խնդիրներով զբաղիլ. 3) որոշուեցաւ որ լրագրական «շանտաժը» հիմնովին վտարուի լրագրութենէն, և այլն»:

Այս 3 կէտերը միայն բաւական են ցոյց տալու, թէ ինչ անկեալ, ողորմելի վիճակի մէջ է Կ. Պօլսի հայ մամուլը: Այդ մամուլի օրգանները ոչ թէ իրանք են իրանց համար ուղղութիւն որոշում, այլ պէտք է եղել որ ժողովը որոշէ թէ ամէն մի լրագիր մի որոշ ուղղութիւն ունենայ և ժողովն ևս այդ որոշումը արել է դաշնակցական ընկերների աջակցութեամբ, որոնք առիթից օգտւում են քաղել սանձ դնելու մամուլի բերանին, այսինքն սահմանել են մամուլի համար օրէնք, որ ոչնչով տարբեր չէ ռուսական և թիւրքական ամենաբռնակալական րէժիմի օրերի ցենզուրայից: Այդ ժամանակ արգելվում էր խօսել բիւրօկրատիայի մասին, քննադատել նրա գործունէութիւնը. այժմ յեղափոխականներն են դնում իրանց՝ բիւրօկրատիայի տեղ և արգելում քննադատել իրանց գործունէութիւնը: Եթէ մամուլին արգելվէր առհասարակ չը խօսել յեղափոխականների մասին, դեռ էլի կարելի էր հաշտվել այդ մտքի հետ. բայց ոչ, գովել, փառաբանել—այդ չէ արգելվում, այդ նոյնիսկ թելադրվում է հրամայողաբար, և մենք ականատես ենք մի տգեղ տեսարանի, թէ ինչպէս Կ. Պօլսի հայ թերթերը ճիգեր են թափում գերազանցել միմեանց այն նկարագրութեան մէջ, թէ դաշնակցական կամ հնչակեան այս և այն գործիչը, հանաօրը ունի խրոխտ, վսեմ նայուածք, սև մազեր, բարակ ընչացք, սիգաճեմ ընթացք, սևորակ աչեր, խիտ ունքեր և այլն: Եւ այսպիսի մամուլին հրամայում են «շանտաժը վտարել իր էջերից»: Զէ՞ որ դա էլ մի ուրիշ տեսակ շանտաժ է:

◆ Միացեալ ընկերութեան վերակազմութիւնը աւարտվել է և 48 անձինք ճանաչվել են հիմնադիրներ: Հիմնադիրների ժողովը կազմել է դիւան և վարչութիւն: Դիւանի ատենապետ ընտրվել է պ. Մինաս Զերազ:

◆ Թիւրք «Սէրվէթը Ֆինուն» թերթը հաղորդում է, որ Թիւրքիայի մէջ հայերի թիւն է 1) Անատօլուի մէջ՝ 1.150,000, 2) Ռումէլիի մէջ՝ 182,000, ընդամենը 1.332,000: Հայոց պատրիարքարանի արձանագրութեամբ Անատօլուի մէջ՝ 1.502,000 և Ռումէլիի մէջ՝ 178,500 է, ուրեմն ընդամենը 1.680,500 հոգի:

◆ Թիւրքաց կառավարութիւնը պաշտօնապէս դիտողութիւն է արել բօլգարական կառավարութեանը, թէ հայերը կամ հայ յեղափոխականները Վառնայի մէջ ռումբեր կը պատրաստեն եղեր նոյնիսկ բօլգարական ոստիկանութեան գիտակցութեամբ: Այս առիթով «Բիւզանդիոն» թերթը, ձայնակցելով Վառնայի «Իրաւունք» թերթին, բողոքում է, թէ քանի որ նոր րէժիմի հաստատութեամբ բոլոր հայ յեղափոխական կազմակերպութիւնները պաշտօնապէս և հրապարակով յայտարարած են, թէ իրանք այլևս քաղաքական լեգալ կուսակցութիւններ են և իրանց պայքարն օրինական միջոցներով միայն պիտի մղվի, ինչ հարկ կայ, որ թիւրքաց կառավարութիւնը ականջ է դնում այդպիսի քսութիւններին:

◆ Ցայտնի դաւաճան դաշնակցական Դաւիթին սպանողն եղել է մի պատանի՝ Տաճատ անունով, որ սեպտեմբերի 10-ին եկել է Կ. Պօլիս և խանդավառ ընդունելութիւն է գտել վանեցիների կողմից:

◆ Սիլիվրիից տեղեկացնում են, թէ մի կարգ հայատեաց դաւադիրներ՝ յունարէն խոշոր տառերով վրդովիչ ազդեր են փակցրել տեղւոյն հրապարակների վրա, թէ «հայերը թագաւորութիւն կուզեն», և այս խոշագրերի տակ ամբողջ ցնդաբանութիւններ, որոնց նպատակն է եղել միամիտ ժողովուրդը հայոց դէմ գրգռելու:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

22 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Այսօր Թագաւորը և Թագուհին Օգոստափառ երեխաների հետ բաբեհաճեցին Պետերհօֆից տեղափոխվել Ցարսկօյէ Սէլօ:

Դումայի նորընտիր ֆինանսական մասնաժողովը իր նախագահ ընտրեց Լերխէին, նախագահի օգնական՝ բարօն Չերկասօվին, քարտուղար՝ Սինադինօին:

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը ուսումնարանական շրջանների հոգաբարձուներին բացատրեց, որ գիմնազիաների և րէալական դպրոցների կուրսի առարկաներից տնային ուսուցիչներ և վարժուհիներ դառնալու համար քննութիւն տալը պէտք է տեղի ունենայ նոյն կրթական հաստատութեան մանկավարժական խորհրդի մէջ, ուր դասաւանդվում է քննութեան գլխաւոր առարկան: Այսպէս, հին լեզուների քննութիւնը կատարվում է միայն գիմնազիայում, բնագիտութեան քննութիւնը միայն րէալական դպրոցներում:

Հոկտեմբերի 22-ին մայրաքաղաքում խօլերայով հիւանդացան 17, մեռան 8 հոգի:

ՕԴԵՍՍԱ. Մեռաւ «Одесское Обзрѣніе» թերթի խմբագիր-հրատարակիչ Իսակօվիչը:

ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶ. Տեղի ունեցաւ ոչխարապահութեան ներկայացուցիչների համագումարը աւազակութիւնների, կողոպուտների և ունեւորներին գերելու դէմ միջոցներ գտնելու նպատակով:

ՊՕԼՏԱՎԱ. Նահանգական զէմստվօյին վարչութեան կից բացվեց գիւղատնտեսների համաժողովը:

ՑԱՐԻՑԻՆ. Զինուորական-նահանգական դատարանը կուսանոցի վրա յարձակում գործելու համար մէկին դատապարտեց կախաղանի, երկուսին ցմահ աքսորի:

ՇԼԻՍԷԼԲՈՒՐԳ. Պետր I-ի և Ալէքսանդր II-ի ջրանցքները սառոյցով ծածկվելու պատճառով նաւերի երթևեկութիւնը կանգ առաւ:

ՊԱՐԻԶ. Հասարակական առողջապահութեան գլխաւոր խորհրդի եզրակացութեան համաձայն, Կլէմանսօն վերացրեց այն ժամանակաւոր նախազգուշական միջոցները, որ ձեռք էր առնված Ռուսաստանից եկող ճանապարհորդների համար:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Գուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:
Մ. Փ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՕՎԻՉ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան:
Գ. Յ. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—12—12½ ժ. կանանց և մանկաբարձութեան:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝
Օ. Վ. ԳԵՑԵՎՕԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
Վճարը 50 կ.: Զքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Բ Ժ Ի Շ Կ
Ա. Մխիթարեանց
Սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական եւ մորթու ցաւեր
Ընդունելութիւն ամեն օր } 12—2 ժ. ցեր. 5—7 ժ. երեկ.
Սօլօլակ, Բէհբութեան փողոց № 33.
(հ. շ.) 100—17

Բ Ժ Ի Շ Կ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ, առանձնապէս ստամոքսի և աղիքների հիւանդութիւններ:
Հիւանդների ընդունելութիւնը { 12—1 առաւօտեան 5—6 երեկոյեան
Միքայէլեան փող., № 36, տ. Ճավճանիձէի:
100—40

ՀՐԱՒԷՐ
Շամքոռեցոց եկեղեցու չափահաս ծխականները երկրորդ անգամ հրաւիրվում են ժողովի՝ կիրակի, ամսիս 26-ին, առաւօտեան ժամը 12-ին նոյն եկեղեցի՝ ընտրելու մի հոգաբարձու և քննելու նոր շինած կրպակների հաշիւները: Ծխականների օրինական թիւը չը լինելու դէպքում ընտրութիւնը կը յետաձգվի անորոշ ժամանակով:
Գործակալ՝ Ղևոնդ ք. Մամիկոնեանց
(շ. կ.) 2—1

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ 29 ՏԱՐԵԿԱՆ, լիբերական դաւանութեան, որ աւարտել է միջնակարգ դպրոց և գիտէ հաշուապահութիւն, ռուսերէն և գերմաներէն լեզուներ, 5-ամեայ առևտրական պրակտիկայով, ընտանեկան հանգամանքներից ստիպված կամենում է պաշտօնով փոխադրվել Կովկաս կամ Հարաւային Ռուսաստան:
Հասցէ՝ г. Лодзь, Петроковская 115. Э. Г. Лянге. (օ. մ.) 4—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
= ԾՈՑԻ և ՊԱՏԻ =
1909 Թ.
„ՇԻՐԱԿ“
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
(Տասնմէկերորդ տարի)

Բոլորովին նոր յաւելուածներով ճոխացրած ու հարստացրած և գունաւոր պատկերներով զարդարած: Դիրքն ու ծաւալը բոլոր եղած հայ օրացոյցներից մեծ և արտաքինով շքեղ:

ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ պարունակում է վիճակագրութիւն ռուս. եկեղ. և վանական հողերի ու կալուածների: Մուրհակների օրէնքներ և օրինակներ, չափ և կշիռ, դրամներ: Դրօշմատուրք, բնակարանի հարկ, վարձատրութիւն նոտարների, դատական պրիստաւների, երդուեալ-հաւատարմատարների: Փոստ և հեռագիր, փօստային նոր օրէնքներ, խնայողական գանձարաններ: Զինուորագրական օրէնքներ, նորակոչ զինուորների չափը, անցագրեր և բողոքելու ատեաններ: Կտակի օրէնքներ, օրինակներ, կեղծ ու անվաւեր կտակներ: Հարուստ բժշկարան, առողջապահական խորհուրդներ—խմելու ջուրը, մարդկանց երկարակեցութիւնը: Մարդու ընդունած սնունդը, սննդի նշանակութիւնը, ինչպէս է կատարվում մարսողութիւնը: Հացահատիկների մշակման նոր ձևը—հացաբոյսերի շիթիլ և նրա օգուտները, մեղուաբուծութեան օգտակարութիւնը, խորհուրդներ մեղուաբոյծներին: Կառավարութեան ձևեր, ինչ է սահմանադրութիւնը, օսմանեան սահմանադրութիւնը, թիւրքահայոց սահմանադրութիւնը: Հիպնօտիզմ, երկրի սկզբնական վիճակը, գիւաւոր աստղեր, մարդու սկզբնական լեզուն, աշխատանք, մահ և հիւանդութիւն, երազ, իշխանութեան ծագումը, մայրական սէր, թաքախտաւոր հօր կտակը, ծեր մշակի խորհուրդները երիտասարդներին, ամերիկական զօրքը: Քաղաքավարական բարոյական ակնարկներ, և չորս թւով գիտելիքներ, անտեսական խորհուրդներ, պտուղների բժշկական նշանակութիւնը, աշխարհիս հրաշալիքները, շահի և սուլթանի ներքին կեանքը, գրքերի թշնամիները և գրադարանի ոչնչացումը, մարդու արժէքը ճորտութեան ժամանակ, մահվան վերջին վայրկեանները: Կենսագրութիւններ՝ Իզմիրլեան, Շահազիզ, Պռօշեան, Արփիարեան, Դոդոխեան, Մուրացան և Սաթթար-խան (պարսից վերջին յեղափոխականը) իրանց գունաւոր պատկերներով: Հանելուկներ, ռեբուսներ, զուարճալի վիճակարան: Երեսների թիւ—300:

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ պարունակում է ընտիր մտքեր, աֆօրիզմներ, հարուստ ժամանակագրութիւն և բանաստեղծական փոքրիկ հատուածներ ամեն տասլին երեսի վրա, եկեղ. և ազգային տօների պատմական բացատրութիւններ, զանազան հեթանոսական սովորութիւններ, գիտական նորութիւններ, բնութեան երևոյթների բացատրութիւններ առողջապահական, բժշկական խրատներ, արհեստների վերաբերեալ օգտակար գիտելիքներ, ռապօնացիների, հնդիկների, հարէմների և քրդերի կեանքից զուարճալի պատմութիւններ, պատմական նշանաւոր դէպքեր հայկական, ռուսական և եւրօպական կեանքից, հետաքրքիր թւեր և տեղեկութիւններ, ինչպէս են ծախսվում հասարակական գումարները, զինուորական ոյժ և պատերազմական ծախքեր: Հողը Ռուսաստանում, ում ձեռքին են հողերը: Ազգային քնար—նորագոյն բանաստեղծութիւններ, աշուղական խաղեր—սիրոյ երգեր, հետաքրքիր տեղեկութիւններ բուսական և կենդանական աշխարհից, թռչունների և կենդանիների հետաքրքիր կողմերը, կենսագրութիւններ, զուարճալի դէպքեր մեծ մարդկանց կեանքից: Ժողովրդական առածներ, երգեր, լէլէներ, զուարճալի նոր առակներ, տնային տնտեսութեան վերաբերեալ կարևոր խրատներ, խոհարարական խորհուրդներ, հանելուկներ, շուտասելուկներ, վիճակներ և այլ զուարճալի տեղեկութիւններ:

ՏԱԽՏԱԿԸ յայտնի նկարչի գործ է, պատրաստված լիտօգրաֆիայում 6 գոյնով, ներկայացնում է թիւրքահայ ժողովրդի առաջ խորտակված բանտի դռները, գահավիժված բռնութեան պահապան վիշապը, ջախջախված հայ ստրկութեան շղթաները և թիւրքահայ մանուկը ողջունում է հայրենիքի ազատութեան նոր տարին:

Գները՝ պատինը—50 կոպ., ծոցինը—20 կ., գումարով գնողներին զեղջ:
Դիմել՝ Александрополь типографія «Ширакъ», Карапету Апинянъ. Արտասահմանից—Alexandropoj Karapet Apinian (Caucase).
Ալէքսանդրապօլում չը դիմել ուրիշ ոչ մի հասցէով:
(չ. շ.) 8—1

„ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ“
Տիգրան Նազարեանի անմիջական հսկողութեամբ եւ ջանքերով
Եւրօպայում արդէն պատրաստվում է (մինչև օրս դեռ ոչ մի հայ գործչի պատկերն այս ձևով չէ հրատարակված) ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ շատ մեծադիր պատկերը ծիթանկար
Պատկերը տպագրվում է Հօլլանդիայում յատկապէս պատրաստված կտաւանման լաթ-թղթի վրա՝ Գերմանիայում: Կարիք չունի ապակով ծածկելու, կարելի է մաքրել նոյնիսկ ջրով:
Նպատակը. որ հայի տուն չը մնայ, ոչ Ռուսաստանում, ոչ Թիւրքիայում, ոչ Պարսկաստանում, ոչ Աֆրիկայում և ոչ Ամերիկայում, որ կախած չունենայ իր դահլիճում ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ԻԶՄԻՐԼԵԱՆԻ այդ փառահեղ և մեծադիր պատկերը:
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ
Մինչեւ կաթողիկոսի ընտրութեան օրը, նոյեմբերի 30-ը
1) Ռուսաստանում հրատարակվող հայ պարբերական բոլոր թերթերի բաժանորդների համար ճանապարհածախսով, իւրաքանչիւրը յատուկ խողովակի մէջ պատուիրված փօստային կապոցով, մէկ րուբլի:
2) Ռուսաստանի բոլոր դպրոցների, բարեգործական հասարակական ընկերութիւնների և իւրաքանչիւրի ճիւղերի, եկեղեցիների, կօնսիստօրիաների համար հարիւր հատը հարիւր րուբլի, բոլորը (100 հատը) մի կապոցով և մի հասցէով:
3) Մասնաւոր մարդկանց համար հատը մի րուբլի յիսուն կոպէկ:
Հոկտեմբերի 31-ից բոլորին անխտիր 2 րուբլի:
Պատկերները հերթով կուղարկվեն արտասահմանից, Ալէքսանդրօպօլ սահմանից, Վարշաւայից, Ռօստօվից, Թիֆլիսից, Նոր-Նախիջևանից, Բագուից, Երևանից: Վերադիր վճար չէ ընդունվում: Վճարը կարելի է ուղարկել՝ բաժանորդը իր թերթի միջոցով, կամ ուղղակի՝ Тифлисъ, „Бюро Печати“ Мамбрэ Авакяну, Мадатовская, 5.
3—1 Հրատարակիչ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ԲԺԻՇԿ **Ն. Ա. ԵԱՐԱՄԻՇԵԱՆ**
Ներքին եւ երեխայոց
Հիւանդութիւնների
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է { առաւօտեան 12—2 ժ. երեկոյեան 5—7 ժ.
Օլգինսկայա փողոց, № 14.
(շ. ե. հ.) 20—1

УГОЛЬ
КУЗНЕЧНЫЙ, ПАРОВИЧНЫЙ, ПЛАМЕН., АНТРАЦИТЪ, КОКСЪ.
ЦѢНЫ ОПТОВЫЯ.
А. БРАУХЛИ, Харьковъ.
(ա. օ.) 52—37

Սրանով յայտնում եմ ի գիտութիւն յարգելի
ՀԱՑԱՎԱՃԱՌՆԵՐԻ,
որ Ստաւրօպօլ քաղաքում բացել եմ հացավաճառանոց:
Գլխաւոր նպատակս է մատակարարել Անդրկովկասեան քաղաքներին ամեն տեսակ հացահատիկ և ալիւր թէ տեղից և թէ շրջակայ կայարաններից:
Ալիւրը պատրաստում եմ սեփական ընտիր ցորենից՝ հետևեալ տեսակների—«կրուպչատկա», «սէյանկա» և «բաղմօլ»:
Հետաքրքրվողներին իսկոյն ուղարկում եմ նմուշները՝ միաժամանակ նշանակելով և գները:
Գների զգալի փոփոխութեան ժամանակ կլիենտներին յայտնվում է հեռագրով:
Խնդրում եմ ի նկատի ունենալ, որ ամեն մի ապրանք ես գնում եմ առաջին ձեռքից, այնպէս որ այդ հանգամանքը հնարաւորութիւն է տալիս ինձ վաճառել ուրիշներին ամենանորմալ գներով:
Յուսով եմ, որ յարգելի վաճառականները անուշադիր չեն թողնի իմ ֆիրման:
Պատուէրները կը կատարվեն կարելոյն չափ շտապով, ամենայն ճշտութեամբ և բարեխղճօրէն:
Թղթակցութիւնները հայերէն և ռուսերէն լեզուներով:
Յարգանքով՝ Մ. Յ. ՖԱԼԱԿԵԱՆՑ
Հասցէ՝ } Նամակի համար. Ставрополь-губ., М. А. Фалакянцу, почт. ящ. № 48. Հեռագրի համար. Ставрополь.-губ., Фалакянцу.
(շ.) 50—10

КАВКАЗСКІЯ МИНЕРАЛЬНЫЯ ВОДЫ
Министерство Торговли и Промышленности
НАТУРАЛЬНЫЯ СТОЛОВЫЯ ВОДЫ
„НАРЗАНЪ“ Кисловодскъ.
„ЕССЕНТУКИ“ № 20
Продажа вездѣ. Главный складъ въ Пятигорскѣ
Прейсъ-куранты безплатно.
17, 25, 2, 9) 82,038 27—21

Электропечатня Н. Г. Аганьянцъ Полицейская. 7.